

Πληροφορίες: Νεκταρία Αποστολάκη,
Αντωνία Παυλή

Αθήνα: 29.12.2022
Αρ. Πρωτ.: 1879

ΠΡΟΣ: κ. Α. Κόπτη, Γενικό Γραμματέα Πρωτοβάθμιας, Δευτεροβάθμιας
Εκπαίδευσης και Ειδικής Αγωγής

ΚΟΙΝ: «Πίνακας Αποδεκτών»

ΘΕΜΑ: «Δράση του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ
για την υποστήριξη του Σημείου Αναφοράς του Υπουργείου
Παιδείας & Θρησκευμάτων για την ορθή εφαρμογή των
απαιτήσεων της Σύμβασης και των Τελικών Παρατηρήσεων της
Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με
Αναπηρίες»

Αξιότιμε κύριε Κόπτη,

Η Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (ΕΣΑμεΑ) - που αποτελεί τον τριτοβάθμιο κοινωνικό και συνδικαλιστικό φορέα των ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών τους στη χώρα και επίσημα αναγνωρισμένο δια του ν. 2430/96 (ΦΕΚ 156Α/10.7.96) Κοινωνικό Εταίρο της ελληνικής Πολιτείας σε ζητήματα αναπηρίας- στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση 2014-2020», υλοποιεί το Έργο «Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας»¹, το οποίο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και την Ελλάδα. Σκοπός του Παρατηρητηρίου είναι η παραγωγή έγκυρης πληροφόρησης, τεκμηρίωσης και επιστημονικής γνώσης για τα θέματα της αναπηρίας στην Ελλάδα, και η συμβολή στη διαμόρφωση πολιτικών που θα

¹ Εφεξής «Παρατηρητήριο»

εξασφαλίσουν ίσα δικαιώματα και ευκαιρίες για τα άτομα με αναπηρία, χρόνιες παθήσεις και τις οικογένειές τους.

Το Παρατηρητήριο, λαμβάνοντας υπόψη τον κρίσιμο ρόλο της τομεακής και περιφερειακής διάστασης των πολιτικών υλοποίησης της Σύμβασης των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (CRPD),² σχεδίασε και υλοποιεί κατά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο τη δράση ΠΕ9, με αντικείμενο την «Παροχή υποστήριξης στα επιμέρους σημεία αναφοράς (Υπουργεία και Περιφέρειες) για την ορθή εφαρμογή των απαιτήσεων της Σύμβασης και των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής σε Κεντρικό και Περιφερειακό Επίπεδο».

Στο πλαίσιο των απαιτήσεων της Σύμβασης, τον Σεπτέμβριο του 2019 η Επιτροπή προέβη σε εποικοδομητικό διάλογο με την αντιπροσωπία του ελληνικού κράτους ώστε να εξεταστεί το κατά πόσο το νομικό πλαίσιο του ελληνικού κράτους έχει εναρμονιστεί με τις διατάξεις της Σύμβασης. Απόρροια αυτού του εποικοδομητικού διαλόγου ήταν η δημοσίευση των Τελικών Παρατηρήσεων και Συστάσεων³ της Επιτροπής προς την Ελλάδα, στις οποίες τόνιζαν τα σημεία εκείνα όπου το ελληνικό κράτος όφειλε να εργαστεί περαιτέρω, στο πλαίσιο τήρησης των δεσμεύσεων, ύστερα από τη κύρωση της Σύμβασης. Η δημοσίευση των Τελικών Παρατηρήσεων, σε συνδυασμό με τους διαρκείς αγώνες και τα πάγια αιτήματα του αναπηρικού κινήματος, οδήγησαν το 2020 στην υιοθέτηση του πρώτου Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία,⁴ που παρά τις όποιες αδυναμίες του, αναμφισβήτητα θέτει πλέον τα ζητήματα της αναπηρίας στη βάση μιας ολιστικής εθνικής προσέγγισης.

Αξιοποιώντας την τεχνογνωσία και την πολυετή εμπειρία που η ΕΣΑμεΑ και το «Παρατηρητήριο» κατέχουν στα ζητήματα των πολιτικών για την αναπηρία, η δράση μας έχει σκοπό να συνδράμει την πολιτεία και τα επιμέρους σημεία αναφοράς

² Εφεξής «Σύμβαση»

³ Οι Τελικές Παρατηρήσεις και Συστάσεις της Επιτροπής είναι διαθέσιμες στην ιστοσελίδα των Ηνωμένων Εθνών στο:

<https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhskOcz9c06iPa1r3wEJzoMtZPRlsn2F8be6qzYChDHrmBTMH%2bqHKEyy9lkiKsnfl7vYm%2b%2fX3mXiOTCPBgssnHiOpTdzNgr31DcGr9iV91p4N2>. Επίσης, η ΕΣΑμεΑ με δική της πρωτοβουλία, μετέφρασε τις Τελικές Παρατηρήσεις της Επιτροπής στην [ελληνική γλώσσα](#) αλλά και σε [κείμενο εύκολο για ανάγνωση](#) (easy-to-read) για την περαιτέρω διάχυση τους στην ελληνική κοινωνία.

⁴ Εφεξής «ΕΣΔ»

στην ορθή και αποτελεσματική εφαρμογή της Σύμβασης σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Ειδικότερα, ως προς τα σημεία αναφοράς των Υπουργείων, η δράση στοχεύει να συνδράμει στη βέλτιστη υλοποίηση των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής, μέσω:

- Της εξειδίκευσης της δικαιωματικής οπτικής της αναπηρίας, στο πεδίο αρμοδιοτήτων του Υπουργείου αναφοράς
- Της αποτύπωσης της υφιστάμενης κατάστασης των ατόμων με αναπηρία στο πεδίο αρμοδιοτήτων υπό το πρίσμα της δικαιωματικής προσέγγισης της αναπηρίας
- Του προσδιορισμού των κενών και των προκλήσεων που απορρέουν από τον υφιστάμενο πολιτικό σχεδιασμό και την έως σήμερα πορεία υλοποίησης του ΕΣΔ και των τομεακών σχεδίων δράσης του Υπουργείου αναφοράς.
- Της διατύπωσης συγκεκριμένων προτάσεων και συστάσεων, καθώς και της διάθεσης συνοδευτικού υλικού και πληροφόρησης που μπορεί να φανούν χρήσιμα και να διευκολύνουν την υλοποίηση του έργου του Σημείου Αναφοράς του Υπουργείου.

Λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο των νομικών και πολιτικών δεσμεύσεων της χώρας, όπως αυτές απορρέουν από το εθνικό και ευρωπαϊκό/ διεθνές πλαίσιο για την αναπηρία⁵, στο παρόν κείμενο, επικεντρωνόμαστε στα ζητήματα που άπτονται της αρμοδιότητας του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων και αφορούν στην ισότιμη και χωρίς αποκλεισμούς πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στην επαγγελματική εκπαίδευση, κατάρτιση και διά βίου μάθηση.

Μέσω αυτής της επικοινωνίας με το υπουργείο σας, έκτος των άλλων ευελπιστούμε να αναπτύξουμε έναν σταθερό διάλογο επικοινωνίας και συνεργασίας μεταξύ της ΕΣΑμεΑ και του Επιμέρους Σημείου Αναφοράς στο Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων.

⁵ Οι νομικές και πολιτικές δεσμεύσεις της χώρας, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο είναι οι ακόλουθες: Η Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες (ν. 4074/2012), οι κατευθυντήριες και οργανωτικές διατάξεις για την εφαρμογή της Σύμβασης στο ελληνικό θεσμικό πλαίσιο (ν. 4488/2017), ο [Χάρτης Θεμελιωδών δικαιωμάτων της ΕΕ](#), ο [Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων](#), η [Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία 2021-2030](#), το Κανονιστικό Πλαίσιο των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων ([ΕΔΕΤ](#)), η [Agenda 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη](#).

Συνοπτική περιγραφή υφιστάμενης κατάστασης

Είναι κοινώς αποδεκτό ότι η επαγγελματική εκπαίδευση, κατάρτιση και διά βίου μάθηση στα άτομα με αναπηρία είναι ζωτικής σημασίας καθώς τους παρέχει τις απαραίτητες ευκαιρίες για ατομική ανάπτυξη, επαγγελματική πρόοδο, κοινωνική ένταξη και εν γένει βελτίωση της ποιότητας ζωής τους. Όμως, στη χώρα μας διαπιστώνεται ότι ο τομέας αυτός της εκπαίδευσης δεν είναι συμπεριληπτικός με αποτέλεσμα να παρεμποδίζεται η ισότιμη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία σε υπηρεσίες και δράσεις επαγγελματικής εκπαίδευσης, κατάρτισης και διά βίου εκπαίδευσης.

Σε γενικές γραμμές τα διαχρονικά προβλήματα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης για τα άτομα με αναπηρία αφορούν: **α)** στην αντιμετώπιση της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης των ατόμων με αναπηρία ως ζήτημα Ειδικής Αγωγής, **β)** στην έλλειψη σύνδεσης των ειδικών επαγγελματικών δομών για τα άτομα με αναπηρία με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας, και **γ)** στα θεσμικά κενά που οδηγούν στη μη πιστοποίηση των επαγγελματικών προσόντων των ατόμων με αναπηρία που φοιτούν σε δομές επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Ειδικότερα στις/στα βασικές/ά ελλείψεις/εμπόδια των ατόμων με αναπηρία στη διά βίου εκπαίδευση περιλαμβάνονται:

- η έλλειψη προσβασιμότητας υποδομών και εγκαταστάσεων επαγγελματικής,
- εκπαίδευσης και κατάρτισης,
- η έλλειψη προσβάσιμων και προσαρμοσμένων εκπαιδευτικών υλικών και συμπεριληπτικών προγραμμάτων σπουδών,
- η έλλειψη προσβάσιμων εκπαιδευτικών διαδικασιών, υπηρεσιών και εξοπλισμού (όπως συμπεριληπτικές τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνίας, ψηφιακής εκπαίδευσης),
- η ανεπαρκής παροχή προσαρμοσμένων και προσβάσιμων προγραμμάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης, κατάρτισης και διά βίου εκπαίδευσης.

Όλα τα παραπάνω επιβεβαιώνονται από τα στοιχεία της ΔΥΠΑ που καταδεικνύουν τη μειωμένη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στην επαγγελματική κατάρτιση. Συγκεκριμένα στο σύνολο των 29.599 ανέργων με αναπηρία που ήταν εγγεγραμμένοι στο Ειδικό Μητρώο Ανέργων της ΔΥΠΑ το 2022, έχουν λάβει οποιασδήποτε μορφής επαγγελματικής κατάρτισης μόνο το

14,6%.⁶ Επιπλέον, οι σημειούμενες ελλείψεις συνδέονται σε μεγάλο βαθμό με τα υψηλά ποσοστά πρόωρης εγκατάλειψης της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στα άτομα με αναπηρία.⁷

Αν και με τον ν. 4763/2020⁸ επιχειρήθηκε η αναβάθμιση της επαγγελματικής εκπαίδευσης, κατάρτισης και διά βίου μάθησης στο πλαίσιο μεταρρυθμιστικών πρωτοβουλιών για την παιδεία στην Ελλάδα, θεσπίζοντας έναν ενιαίο στρατηγικό σχεδιασμό και διασυνδέοντας την επαγγελματική εκπαίδευση, κατάρτιση και διά βίου μάθηση με τις πραγματικές ανάγκες της αγοράς εργασίας, **παρ' όλα αυτά η επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση των ατόμων με αναπηρία αποκλείεται σημαντικά από αυτό.**

Συγκεκριμένα εξακολουθούν να υφίστανται δομές επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης για τα άτομα με αναπηρία οι οποίες δεν εντάσσονται στο Εθνικό Σύστημα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης Κατάρτισης Διά Βίου Μάθησης και Νεολαίας, όπως είναι τα Εργαστήρια Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΕΕΕΕΚ), και οι επαγγελματικές σχολές της ΔΥΠΑ (τ. ΟΑΕΔ).⁹ Αποτέλεσμα της μη ένταξης των δομών αυτών στο θεσμοθετημένο Εθνικό Σύστημα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης Διά Βίου Μάθησης και Νεολαίας, είναι τα άτομα με αναπηρία που φοιτούν σε αυτές να μην μπορούν να πιστοποιήσουν τα αποκτειθέντα προσόντα τους, εξαιτίας της μη αντιστοιχισής τους με το Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων. Γίνεται αντιληπτό ότι αυτό το θεσμικό κενό συμβάλλει στην ακόμη περισσότερο «απομάκρυνση» των ατόμων με αναπηρία από την αγορά εργασίας, από την οποία, σύμφωνα με τα στοιχεία του 2^{ου} Δελτίου Στατιστικής Πληροφόρησης του Παρατηρητηρίου της ΕΣΑμεΑ,¹⁰ βιώνουν πλήρη αποκλεισμό.

⁶ Πηγή: Μητρώο Ανέργων ΟΑΕΔ, έτος εξαγωγής: 2022. ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας

⁷ Βλ. https://www.kanep-gsee.gr/wp-content/uploads/2019/06/ΕΤΕΚΤΗ_2017-2018_PART3.pdf

⁸ Νόμος 4763/2020 - ΦΕΚ 254/Α/21-12-2020. Εθνικό Σύστημα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και Διά Βίου Μάθησης, ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2018/958 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 28ης Ιουνίου 2018 σχετικά με τον έλεγχο αναλογικότητας.

⁹ Η σχολή επαγγελματικής κατάρτισης ατόμων με αναπηρία Αθηνών και εκπαιδευτικό κέντρο επαγγελματικής κατάρτισης (ΕΚΕΚ) ΑμεΑ Θεσσαλονίκης.

¹⁰ Βλ. Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας (2018). 2ο Δελτίο του Παρατηρητηρίου της ΕΣΑμεΑ. Δείκτες απασχόλησης και πληθυσμός με αναπηρία – μέρος Α'. Διαθέσιμο στο:

Θετική εξέλιξη αποτελεί η συμπερίληψη της διάστασης της αναπηρίας (μετά από τη διαβούλευση με την ΕΣΑμεΑ) στην «Αποστολή» της Γενικής Γραμματείας Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης Διά Βίου Μάθησης & Νεολαίας (άρθρο 79 του ν.4763/2020), στην οποία με διακριτό τρόπο υπάρχει η δέσμευση ως προς την υποχρέωση παροχής όλων των μαθησιακών διαδρομών δίχως διακρίσεις και αποκλεισμούς, κάνοντας ρητή αναφορά στα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις ως εξής:

«Αποστολή της Γενικής Γραμματείας Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης, Διά Βίου Μάθησης και Νεολαίας είναι ο σχεδιασμός, ο συντονισμός, η εποπτεία και η αξιολόγηση των πολιτικών, των δράσεων και των προγραμμάτων στους τομείς της επαγγελματικής εκπαίδευσης, της κατάρτισης, της διά βίου μάθησης και της νεολαίας, δίχως διακρίσεις και αποκλεισμούς, [...] με κύριο σκοπό τη θωράκιση του ανθρώπινου δυναμικού της χώρας με σύγχρονα προσόντα, προσαρμοσμένα στις πραγματικές ανάγκες της αγοράς εργασίας, [...] καθώς και τη διασφάλιση των δικαιωμάτων και των ίσων ευκαιριών του συνόλου των νέων, συμπεριλαμβανομένων των νέων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, για την απρόσκοπτη ένταξή τους στην εκπαιδευτική, κοινωνική και οικονομική ζωή της Χώρας».

Στον ίδιο νόμο σημαντική διάταξη αποτελεί η ένταξη των Ενιαίων Ειδικών Επαγγελματικών Γυμνασίων – Λυκείων (ΕΝΕΕΓΥ-Λ) στο επίπεδο (4) του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων. Επίσης, θετική εξέλιξη αποτελεί η ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας σε μία από τις βασικές αρμοδιότητες του Κεντρικού Συμβουλίου Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΚΣΕΕΚ) που περιλαμβάνεται στο άρθρο 4 της Υ.Α. Αριθμ. Κ3/145328¹¹ και αποτυπώνεται ως εξής:

[...] 5) Το ΚΣΕΕΚ παρακολουθεί την εφαρμογή του καθολικού σχεδιασμού υποδομών, εξοπλισμών, υπηρεσιών, εκπαιδευτικού υλικού και διαδικασιών και την παροχή εύλογων προσαρμογών σε όλα τα επίπεδα του ΕΣΕΕΚ για την καταπολέμηση των διακρίσεων σε βάρος των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις και εισηγείται στον Υπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων, εφόσον εντοπίζει αδυναμίες και ελλείψεις, τρόπους για την αντιμετώπισή τους. Προς

<https://www.paratiritirioanapirias.gr/el/results/publications/16/2o-deltio-parathrhthrioy-8ematwn-anaphrias-ths-esmea-deiktēs-apasxolhshs-kai-plh8ysmos-me-anaphria-meros>

¹¹ ΦΕΚ 5577/Β'/2021

τούτο συνεργάζεται με τις αρμόδιες υπηρεσίες και με την Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία, (ΕΣΑμεΑ). [...]. Στο πλαίσιο αυτό το 2021 στη σύσταση του ΚΣΕΕΚ, στη Γενική Γραμματεία Επαγγελματικής Εκπαίδευσης Κατάρτισης, Διά Βίου Μάθησης και Νεολαίας, συμμετέχει εκπρόσωπος της ΕΣΑμεΑ.

Όμως, για την αποτελεσματική διάχυση της διάστασης της αναπηρίας στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση απαιτείται η συμμετοχή εκπροσώπων των ατόμων με αναπηρία σε όλα τα όργανα διακυβέρνησης του Εθνικού Συστήματος Επαγγελματικής Εκπαίδευσης Κατάρτισης Διά Βίου Μάθησης, και Νεολαίας και όχι μόνο στο ΚΣΕΕΚ, αλλά και στα Συμβούλια Σύνδεσης με την Παραγωγή και την Αγορά Εργασίας (ΣΣΠΑΕ) και στην Κεντρική Επιστημονική Επιτροπή (ΚΕΕ).

Θετική εξέλιξη αποτελεί η ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας, κατόπιν διαβούλευσης με την ΕΣΑμεΑ στο Στρατηγικό Σχέδιο Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης, Διά Βίου Μάθησης και Νεολαίας 2022-2024¹² που κατατέθηκε στη Βουλή τον Μάρτιο του 2022. Συγκεκριμένα στο άρθρο 2.3.3 αναφέρεται ρητώς ότι αποτελεί προτεραιότητα

«η εξασφάλιση ίσων ευκαιριών στη διαδρομή της τυπικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και στη διά βίου μάθηση για τα άτομα με αναπηρία, [...] για τη μείωση του κοινωνικού αποκλεισμού και την ενεργητική ένταξή τους στην κοινωνία και την απασχόληση. Η προώθηση της ισότιμης συμμετοχής όλων και ιδιαίτερα των ατόμων με Αναπηρία, [...] σε όλες τις δράσεις της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και της Γενικής Εκπαίδευσης Ενηλίκων, συνεισφέρει στη συνολική διασφάλιση της κοινωνικής ευημερίας και αλληλεγγύης».

Επιπροσθέτως στο άρθρο 2.3.3.2 αποτυπώνεται ότι την περίοδο 2022-2024 αναμένεται να αναπτυχθούν πρωτοβουλίες και παρεμβάσεις για την ικανοποίηση αναγκών για επαγγελματική εκπαίδευση κατάρτιση και διά βίου μάθηση των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις.

Ενδεικτικά αναφέρονται δράσεις όπως:

¹² Βλ

https://www.gsvetly.minedu.gov.gr/publications/docs2023/STRATIGIKO_SXEDIO_EEKDVMN_2022-2024.pdf

- η διαμόρφωση από κοινού ειδικοτήτων ΙΕΚ για άτομα με αναπηρία σε συνεργασία με την ΕΣΑμεΑ το Υπουργείο Υγείας και επιστημονικές ενώσεις,
- η διαμόρφωση ή/και ο εκσυγχρονισμός Οδηγών Κατάρτισης για άτομα με αναπηρία σε συνεργασία με την ΕΣΑμεΑ και άλλους κοινωνικούς εταίρους,
- η έναρξη διαλόγου για τις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία σε θέματα αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης και η περαιτέρω ενίσχυση των ΙΕΚ. Ειδικής Αγωγής,
- η συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων για την ενίσχυση της τυπικής επαγγελματικής εκπαίδευσης των ατόμων με αναπηρία,
- η διαμόρφωση Οδηγού προσβασιμότητας, ο οποίος, μόλις οριστικοποιηθεί, θα συμπεριληφθεί στους κανονισμούς λειτουργίας των Δημοσίων ΙΕΚ,
- η ενίσχυση της μαθητείας των αποφοίτων των Ενιαίων Ειδικών Επαγγελματικών Γυμνασίων-Λυκείων (ΕΝΕΕΓΥ-Λ) με τη συνδρομή της ΕΣΑμεΑ, άλλων κοινωνικών εταίρων και συναρμόδιων Υπουργείων και φορέων,
- η συνεργασία των μελών των ΣΣΠΑΕ με εκπροσώπους των ενώσεων των ατόμων με αναπηρία της εκάστοτε περιφέρειας για την ενημέρωση του ΚΣΕΕΚ περί της αναφερόμενης αρμοδιότητας της εφαρμογής του καθολικού σχεδιασμού σε επίπεδο περιφέρειας,
- η συνεργασία με την ΕΣΑμεΑ για την ικανοποίηση των αναγκών των ατόμων με αναπηρία για δράσεις μη τυπικής μάθησης,
- η μέριμνα για συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στις εξετάσεις πιστοποίησης, λαμβάνοντας υπόψη τις αρχές του καθολικού σχεδιασμού και των εύλογων προσαρμογών,
- η μέριμνα για ενημέρωση-ευαισθητοποίηση των ατόμων με αναπηρία περί όλων των εναλλακτικών διαδρομών μάθησης, λαμβάνοντας υπόψη τις αρχές του καθολικού σχεδιασμού και των εύλογων προσαρμογών.

Επιπλέον στο ίδιο άρθρο του Στρατηγικού Σχεδίου Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης, Διά Βίου Μάθησης και Νεολαίας 2022-2024 προβλέπεται ο σχεδιασμός και η παροχή εξειδικευμένων προγραμμάτων, σύμφωνα και με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας, η παροχή εκπαιδευτικών προγραμμάτων με φιλικές μεθόδους διδασκαλίας και η βελτίωση της προσβασιμότητας των εκπαιδευτικών μονάδων, που αποτελούν δράσεις που συμβάλλουν ουσιαστικά

στην προώθηση της ενταξιακής διαδικασίας των ατόμων με αναπηρία και άλλων ευάλωτων ομάδων στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση.

Τέλος, αξίζει να σημειώσουμε ότι η Στρατηγική για την Αναβάθμιση των Δεξιοτήτων του Εργατικού Δυναμικού και τη Διασύνδεση με την Αγορά Εργασίας¹³ ενώ αποτελεί ένα κείμενο στρατηγικού χαρακτήρα με σκοπό

«τη διαμόρφωση ενός συνεκτικού πλαισίου για τη διάγνωση των αναγκών της αγοράς εργασίας σε δεξιότητες, την πρόβλεψη των αναγκών αυτών στο εγγύς και μεσοπρόθεσμο μέλλον και την αξιοποίηση και προσαρμογή των δράσεων συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης, προκειμένου το εργατικό δυναμικό να αποκτά ή να αναβαθμίζει δεξιότητες, ώστε να είναι δυνατή η άμεση και επιτυχής διασύνδεσή του με την αγορά εργασίας» (παρ.1 του άρθρ. 26 του ν.4921/2022),

Ωστόσο, δεν συμπεριλαμβάνεται σε αυτό η διάσταση της αναπηρίας καθώς δεν λαμβάνονται υπόψη οι ανάγκες των ατόμων με αναπηρία.

Νομικές και Πολιτικές Δεσμεύσεις

Από το 2019, χρονιά κατά την οποία το ελληνικό κράτος εξετάστηκε από την Επιτροπή, μέχρι και σήμερα, έχουν προκύψει συγκεκριμένες δεσμεύσεις για τη χώρα. Ειδικότερα, **πρώτη δέσμευση** αποτελούν οι **Τελικές Παρατηρήσεις της Επιτροπής** που προέκυψαν ύστερα από τον εποικοδομητικό διάλογο που είχε η Επιτροπή με την αντιπροσωπία του ελληνικού κράτους. **Δεύτερη δεσμευτική δράση** αποτελεί το **Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία** που δημοσιεύθηκε το 2020 και περιλαμβάνει τις δράσεις που σχεδιάζει να υλοποιήσει το ελληνικό κράτος ως προς την προάσπιση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία. Τέλος, στο επίπεδο των υπουργείων, προκύπτουν **δεσμεύσεις από τα τομεακά Σχέδια Δράσης** (π.χ. Ετήσιο Σχέδιο Δράσης του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων για το έτος 2021 και το Ετήσιο Σχέδιο Δράσης του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων για το έτος 2022). Το περιεχόμενο αυτών των δεσμευτικών δράσεων απεικονίζονται στον ακόλουθο πίνακα.

¹³ Βλ. <https://ypergasias.gov.gr/stratigiki-gia-tin-anavathmisi-ton-dexiotiton-tou-ergatikou-dynamikou-kai-ti-diasyndesi-tou-me-tin-agora-ergasias/>

Πίνακας 1. Αντιστοίχιση των συστάσεων της Επιτροπής των Η.Ε. με τους στόχους και δράσεις του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία και το Ετήσιο Σχέδιο Δράσης του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων

Συστάσεις Επιτροπής CRPD (2019)	Στόχοι και Δράσεις στο Εθνικό Σχέδιο για τα Δικαιώματα των Ατόμων με αναπηρία (2020)	Ετήσιο Σχέδιο Δράσης Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων 2021 ¹⁴	Ετήσιο Σχέδιο Δράσης Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων 2022 ¹⁵
<p>Στρατηγική για τη συμπεριληπτική εκπαίδευση στη Διά Βίου Εκπαίδευση</p> <p>(Δεν υπάρχει ολοκληρωμένη και σαφής νομοθεσία, ή στρατηγική ή διάθεση πόρων για τη συμπεριληπτική εκπαίδευση, ειδικότερα σε σχέση με τη δια-βίου μάθηση)</p>	<p>Οριζόντια Δράση: Ενσωμάτωση των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας, επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση</p> <p>Στόχος 12: Εκπαίδευση και Κατάρτιση για όλους</p> <p>Υπο-Στόχος 1. Ανάπτυξη και υλοποίηση Στρατηγικού Σχεδίου Δράσης για την ισότιμη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία σε μία ποιοτική, συμπεριληπτική/ενταξιακή ή εκπαίδευση.</p> <p>Δράση: Διασφαλίζουμε την ισότιμη πρόσβαση [...] σε ποιοτική δια βίου εκπαίδευση για όλους.</p>	<p>Στόχος 4: Κατάρτιση Εθνικής Στρατηγικής για την ενίσχυση της Διά Βίου μάθησης</p> <p>Στόχος 1</p> <p>Δράση 1.3: Ευρεία Πρόσβαση στην εκπαίδευση.</p> <p>Έργο: Προώθηση της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης (και στις δομές επαγγελματικής εκπαίδευσης και διά βίου μάθησης)</p>	<p>Στόχος 3: Δράση 3.9: Εθνική Στρατηγική για τα Άτομα με Αναπηρία</p> <p>Στόχος 5. Δράση 5.1: Επικαιροποίηση της εθνικής στρατηγικής για την ενίσχυση της Διά Βίου Μάθησης, βάσει των νέων</p>

¹⁴ Το Ετήσιο Σχέδιο Δράσης του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων για το έτος 2021 είναι διαθέσιμο στο: <https://www.government.gov.gr/wp-content/uploads/2021/03/Υπουργείο-Παιδείας-και-Θρησκευμάτων.pdf>

¹⁵ Το Ετήσιο Σχέδιο Δράσης του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων για το έτος 2022 είναι διαθέσιμο στο: https://www.government.gov.gr/wp-content/uploads/2021/12/yp_paideias_2022.pdf

	<p>Υπο-Στόχος 6. Ενισχύουμε την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση των μαθητών με αναπηρία και τον επαγγελματικό τους προσανατολισμό</p> <p>Δράση (Ενδεικτική): Σχεδιάζουμε την πιλοτική εφαρμογή αναμόρφωσης και αναβάθμισης των Ειδικών Εργαστηρίων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΕΕΕΕΚ) με στόχο την αύξηση της απορροφητικότητας των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας. Στο πλαίσιο της νομοπαρασκευαστικής διαδικασίας, θα διερευνηθεί η θεσμοθέτηση δομών ατόμων με αναπηρία μεταγυμνασιακής ειδικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης.</p> <p>Υπο-Στόχος 8. Διασφαλίζουμε την ισότιμη πρόσβαση στη διά βίου εκπαίδευση και κατάρτιση</p> <p>Δράση (ενδεικτική): Σχεδιάζουμε και υλοποιούμε στοχευμένα προγράμματα Διά Βίου Μάθησης για τα άτομα με</p>		<p>ευρωπαϊκών πολιτικών.</p> <p>Στόχος 5 Δράση 5.3: Αναβάθμιση δεξιοτήτων με έμφαση στις ψηφιακές δεξιότητες, περιβαλλοντική βιωσιμότητα, κοινωνική συνοχή και κοινωνική δικαιοσύνη</p> <p>Έργο: Σχεδιασμός και υλοποίηση στοχευμένων προγραμμάτων Δια Βίου Μάθησης για Άτομα με Αναπηρία και δη για εκείνα που βιώνουν πολλαπλές διακρίσεις. π.χ. νέους και νέες, γυναίκες, μετανάστες, πρόσφυγες με αναπηρία.</p>
--	---	--	--

	<p>αναπηρία που βιώνουν πολλαπλές διακρίσεις (π.χ. νέους και νέες, γυναίκες, μετανάστες, πρόσφυγες με αναπηρία)</p> <p>Υπο-Στόχος 9. Αναπτύσσουμε πιλοτικά προγράμματα για ειδικά θέματα συμπεριληπτικής/ενταξιακής εκπαίδευσης</p> <p>Δράση: Σχεδιάζουμε και υλοποιούμε πιλοτικό πρόγραμμα για την αναβάθμιση των Ειδικών Εργαστηρίων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΕΕΕΕΚ) με στόχο την ενεργή συμμετοχή των μαθητών και την ποιοτικά αρτιότερη εκπαίδευση και κατάρτισή τους, σύμφωνα με τα ατομικά χαρακτηριστικά τους σε συσχέτιση με το πρόγραμμα των Ενιαίων Ειδικών Επαγγελματικών Γυμνασίων και Λυκείων (ΕΝΕΕΓΥΛ) και την απορροφητικότητα στην αγορά εργασίας.</p> <p>Υπο-στόχος 19. Παρέχουμε επαγγελματική κατάρτιση και συμβουλευτική υποστήριξη σε νέους με αναπηρία.</p>		
--	--	--	--

	<p>Δράση: Θέτουμε συγκεκριμένους δείκτες επίτευξης για τα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και συμβουλευτικής υποστήριξης για άτομα με αναπηρία στη Σχολή Επαγγελματικής Κατάρτισης ΑμεΑ Αθηνών και στον Φάρο Τυφλών (180 άτομα), στο Εκπαιδευτικό Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης ΑμεΑ Θεσσαλονίκης (170 άτομα) και για τα Εργαστήρια Προστατευμένης Εργασίας (30 άτομα).</p>		
<i>Φυσική Προσβασιμότητα</i>	<p>Στόχος 12: Εκπαίδευση και Κατάρτιση για όλους</p> <p>Υπο-Στόχος 1. Αναπτύσσουμε και υλοποιούμε Στρατηγικό Σχέδιο Δράσης για την ισότιμη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία σε μία ποιοτική, συμπεριληπτική/ενταξιακή ή εκπαίδευση.</p> <p>Δράση: Βελτιώνουμε την προσβασιμότητα [...], των δομών διά βίου εκπαίδευσης, [...].</p>	<p>Δράση 1.3 Ευρεία Πρόσβαση στην εκπαίδευση.</p>	
<i>Προσβάσιμα και προσαρμοσμένα εκπαιδευτικά υλικά &</i>	<p>Στόχος 12: Εκπαίδευση και Κατάρτιση για όλους:</p> <p>Υπο-Στόχος 4. Βελτιώνουμε την</p>	<p>Δράση 1.3 Ευρεία Πρόσβαση στην εκπαίδευση.</p>	

<p><i>Συμπεριληπτικά προγράμματα σπουδών</i></p>	<p>περιβαλλοντική και μαθησιακή προσβασιμότητα, με παροχές και προσαρμογές στο περιβάλλον, στην υποστηρικτική τεχνολογία, στο εκπαιδευτικό υλικό και στην κοινωνική ζωή (π.χ. πολιτιστικές και αθλητικές δραστηριότητες) σε όλες τις εκπαιδευτικές δομές όλων των βαθμίδων</p> <p>Δράση: Συντάσσουμε Αναλυτικά Προγράμματα για [...] για τα Ειδικά Εργαστήρια Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΕΕΕΕΚ) που να ανταποκρίνονται στις σύγχρονες εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών με αναπηρία και να δημιουργούν γέφυρες σύνδεσης με τη γενική εκπαίδευση και την αγορά εργασίας.</p> <p>Υπο-Στόχος 18. Υλοποιούμε προγράμματα Ψηφιακής Κατάρτισης ατόμων με αναπηρία Δράση: Μεριμνούμε για την ψηφιακή κατάρτιση ηλικιωμένων με προβλήματα όρασης ή ακοής για την αύξηση του βαθμού αυτονομίας τους, τη διευκόλυνση της καθημερινότητάς τους</p>		
--	--	--	--

	<p>(π.χ. δυνατότητα υποβολής φορολογικής δήλωσης, ηλεκτρονικές πληρωμές, υποβολή ηλεκτρονικών αιτήσεων κ.λπ.) και την πρόσβαση στην πληροφόρηση μέσω της περιήγησης στο διαδίκτυο για οποιαδήποτε θέμα της καθημερινής τους ζωής. Δράση: Μεριμνούμε για την ψηφιακή επανακατάρτιση Ενηλίκων ΑμεΑ για άτομα που σε κάποια φάση της ενήλικης ζωής τους απέκτησαν κάποιας μορφής αναπηρία και ενώ είναι ήδη ψηφιακά καταρτισμένα, υπάρχει ανάγκη επανακατάρτισής τους στη χρήση νέων τεχνολογιών, με εξειδίκευση ανάλογα με το είδος της αναπηρίας (αναπηρία όρασης, κώφωση ή βαρηκοΐα, κινητικές αναπηρίες, πολλαπλές αναπηρίες).</p>		
--	---	--	--

Αξιολογώντας την πορεία υλοποίησης των δεσμεύσεων

Όπως προκύπτει από την ανάλυση του Παρατηρητηρίου, η σύσταση της Επιτροπής προς τη χώρα να υιοθετήσει και να εφαρμόσει μια συνεκτική στρατηγική για τη συμπεριληπτική εκπαίδευση στη διά βίου εκπαίδευση έχει ενσωματωθεί στο ΕΣΔ, αποτελώντας τον **υποστόχο 12.1 «Ανάπτυξη και υλοποίηση Στρατηγικού Σχεδίου Δράσης για την ισότιμη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία σε μία ποιοτική, συμπεριληπτική/ενταξιακή εκπαίδευση»** του **Στόχου 12 «Εκπαίδευση και Κατάρτιση για όλους»** που σύμφωνα με το προβλεπόμενο χρονοδιάγραμμα θα

λάμβανε χώρα τον Οκτώβριο του 2020. Βάσει της ενημέρωσης που είχε η ΕΣΑμεΑ το εν λόγω Στρατηγικό Σχέδιο Δράσης έχει ήδη ολοκληρωθεί.

Ωστόσο, το διαμορφωμένο Στρατηγικό Σχέδιο Δράσης, δεν είναι προσβάσιμο στους πολίτες, στα άτομα με αναπηρία και στις αντιπροσωπευτικές τους οργανώσεις, ούτε έχει δημοσιευτεί σε επίσημη ιστοσελίδα της κυβέρνησης.

Σημαντική εξέλιξη όμως υπήρξε η ψήφιση του ν. 4763/2020 ο οποίος (όπως προαναφέρθηκε παραπάνω) συμπεριλαμβάνει θετικές διατάξεις όπως: **α)** τη δέσμευση του Υπουργείου Παιδείας, μέσω της ρητής αναφοράς στην «Αποστολή» της Γενικής Γραμματείας Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης Διά Βίου Μάθησης και Νεολαίας, ως προς την υποχρέωση παροχής όλων των μαθησιακών, διαδρομών δίχως διακρίσεις και αποκλεισμούς στα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, **β)** την ένταξη των Ενιαίων Ειδικών Επαγγελματικών Γυμνασίων και Λυκείων (ΕΝΕΕΓΥΛ-Λ) στο επίπεδο (4) του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων, και **γ)** τη θέσπιση της συμμετοχής εκπροσώπου της ΕΣΑμεΑ στο Κεντρικό Συμβούλιο Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΚΣΕΕΚ).

Ωστόσο, δεν λήφθηκαν υπόψη οι σημαντικές επισημάνσεις της ΕΣΑμεΑ κατά τη διαδικασία της διαβούλευσης επί του νομοσχεδίου και οι οποίες αφορούν:

- Τη συμπερίληψη της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης των ατόμων με αναπηρία στο πεδίο των αρμοδιοτήτων της Γενικής Γραμματείας Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης Διά Βίου Μάθησης & Νεολαίας. Η μέχρι τώρα ένταξη της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης των ατόμων με αναπηρία στην ειδική αγωγή αποτελεί κατάφωρη παραβίαση της αρχής της συμπερίληψης στην εκπαίδευση και δυσμενή διάκριση σε βάρος των ατόμων με αναπηρία.
- Τη συμπερίληψη των Εργαστηρίων Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης & Κατάρτισης (ΕΕΕΕΚ) και των επαγγελματικών σχολών της ΔΥΠΙΑ (τ. ΟΑΕΔ) [σχολή επαγγελματικής κατάρτισης ατόμων με αναπηρία Αθηνών και εκπαιδευτικό κέντρο επαγγελματικής κατάρτισης (ΕΚΕΚ) ΑμεΑ Θεσσαλονίκης] στο Εθνικό Σύστημα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης Κατάρτισης Διά Βίου Μάθησης & Νεολαίας, ώστε να πιστοποιούνται τα αποκτειθέντα προσόντα των αποφοίτων και να αντιστοιχίζονται με το Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων.
- Τη συμμετοχή εκπροσώπων των ατόμων με αναπηρία σε όλα τα όργανα διακυβέρνησης του Εθνικού Συστήματος Επαγγελματικής Εκπαίδευσης

Κατάρτισης και Διά Βίου Μάθησης και Νεολαίας. Η εκπροσώπηση της ΕΣΑμεΑ δεν αρκεί να είναι μόνο στο ΚΣΕΕΚ, αλλά και στα Συμβούλια Σύνδεσης με την Παραγωγή και την Αγορά Εργασίας (ΣΣΠΑΕ) και στην Κεντρική Επιστημονική Επιτροπή (ΚΕΕ) με σκοπό την αποτελεσματικότερη διάχυση της διάστασης της αναπηρίας στην επαγγελματική εκπαίδευση, κατάρτιση και διά βίου εκπαίδευση.

Θετική εξέλιξη κατά το διάστημα αναφοράς υπήρξε η κατάθεση του Στρατηγικού Σχεδίου Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης, Διά Βίου Μάθησης και Νεολαίας 2022-2024¹⁶ στη Βουλή τον Μάρτιο του 2022, στο οποίο αναφέρεται ρητώς η προώθηση της ισότιμης συμμετοχής όλων και ιδιαίτερα των ατόμων με αναπηρία, σε όλες τις δράσεις της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και της Γενικής Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Επιπροσθέτως συμπεριλαμβάνει (όπως προαναφέρθηκε παραπάνω) ένα ευρύ φάσμα πρωτοβουλιών/παρεμβάσεων που αναμένεται να αναπτυχθούν την περίοδο 2022-2024 για την ικανοποίηση αναγκών για επαγγελματική εκπαίδευση κατάρτιση και διά βίου μάθηση των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις.

Στην *Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία*¹⁷ αναφέρονται οι εξής εξελίξεις:

- Έγκριση της χρηματοδότησης μέσω του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΤΑΑ / Recovery and Resilience Facility – RRF) του έργου που αφορά προγράμματα Ψηφιακής Κατάρτισης ατόμων με αναπηρία [προς ικανοποίηση του Υποστόχου 18 του ΕΣΔ (Βλ. πίνακα ενότητας 1.2)].
- Ολοκλήρωση έως τον Δεκέμβριο του 2021 της διαδικασίας καθορισμού συγκεκριμένων δεικτών απόδοσης για τα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης (180 νέα άτομα) και συμβουλευτικής υποστήριξης (180 νέα άτομα) για άτομα με αναπηρία στη Σχολή Επαγγελματικής Κατάρτισης ΑμεΑ Αθηνών, στον Φάρο Τυφλών, στο Εκπαιδευτικό Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης ΑμεΑ Θεσσαλονίκης και για τα Εργαστήρια Προστατευμένης Εργασίας (30 νέα άτομα) [προς ικανοποίηση του Υποστόχου 19 του ΕΣΔ (Βλ. Βλ. πίνακα ενότητας 1.2)].

¹⁶ Βλ.

https://www.gsvetly.minedu.gov.gr/publications/docs2023/STRATIGIKO_SXEDIO_EEKDVMN_2_022-2024.pdf

¹⁷ Βλ. *Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία*. Διαθέσιμη στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

- Προώθηση δράσεων για τη μεταφορά καλών πρακτικών από άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συγκεκριμένα, το Εκπαιδευτικό Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΕΚΕΚ) ΑμεΑ Θεσσαλονίκης συμμετέχει στο πρόγραμμα erasmus+, στη δράση ΚΠΑ2 σε συνεργασία με τη Μεγάλη Βρετανία, την Πολωνία και την Ρουμανία. Το πρόγραμμα θα διαρκέσει μέχρι το 2022 και ο στόχος του είναι η δημιουργία στρατηγικών συνεργασίας που υποστηρίζουν και προωθούν την καινοτομία. [προς ικανοποίηση του Υποστόχου 19 του ΕΣΔ (Βλ. πίνακα ενότητας 1.2)].

Ειδικές Συστάσεις

- Επέκταση του πεδίου εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης και μη διάκρισης κατά τον ν.4443/2016 (ΦΕΚ Α' 232) και σε άλλους τομείς πέραν της απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης.
- Νομοθετική ρύθμιση για την απαλοιφή από τις γνωματεύσεις αναπηρίας του ρατσιστικού χαρακτηρισμού «ακατάλληλος για εργασία ή έχει μόνιμη αναπηρία». Εξαιτίας αυτού του χαρακτηρισμού τα άτομα με αναπηρία δεν μπορούν να ενταχθούν στο μητρώο ανεργίας της Δ.ΥΠ.Α¹⁸ και ως εκ τούτου να συμμετέχουν σε ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης ή/και σε προγράμματα και μέτρα που στοχεύουν στην ανάπτυξη και βελτίωση των επαγγελματικών δεξιοτήτων και προώθησης στην απασχόληση.
- Συμπερίληψη της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης των ατόμων με αναπηρία στο πεδίο των αρμοδιοτήτων της Γενικής Γραμματείας Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης Διά Βίου Μάθησης & Νεολαίας.
- Αναβάθμιση του συνόλου των δομών επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης των ατόμων με αναπηρία, όπως των Εργαστηρίων Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης & Κατάρτισης (ΕΕΕΕΚ) και των επαγγελματικών σχολών της ΔΥΠΑ (τ. ΟΑΕΔ) [σχολή επαγγελματικής κατάρτισης ατόμων με αναπηρία Αθηνών και εκπαιδευτικό κέντρο επαγγελματικής κατάρτισης (ΕΚΕΚ) ΑμεΑ Θεσσαλονίκης] με τη συμπερίληψή τους στο Εθνικό Σύστημα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης

¹⁸ Εξαίρεση αποτελούν τα άτομα με ψυχική ή νοητική αναπηρία με ποσοστό αναπηρίας 50% και άνω που είναι δυνατή η εγγραφή τους στο μητρώο ανέργων της Δημόσιας Υπηρεσίας Απασχόλησης (ΔΥΠΑ τ. ΟΑΕΔ) ακόμη και στην περίπτωση που αναφέρεται στο πιστοποιητικό αναπηρίας τους ανικανότητα για κάθε βιοποριστική εργασία, με την προϋπόθεση να προσκομίσουν γνωμάτευση μονάδας ψυχικής υγείας (άρθρο 23, ν.4488/2017).

Κατάρτισης Διά Βίου Μάθησης & Νεολαίας, προκειμένου να υπάρξει αντιστοίχιση των προσόντων που αποκτούνται σε αυτές με το Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων.

- Ενίσχυση της συμμετοχής της ΕΣΑμεΑ σε όλα τα όργανα διακυβέρνησης του Εθνικού Συστήματος Επαγγελματικής Εκπαίδευσης Κατάρτισης Διά Βίου Μάθησης & Νεολαίας, προκειμένου να διασφαλιστεί η οριζόντια εφαρμογή των αρχών του καθολικού σχεδιασμού και της αρχής της μη διάκρισης λόγω αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησής του.
- Ανάπτυξη συστηματικής συνεργασίας των αρμόδιων υπηρεσιών του Υπουργείου Παιδείας με την ΕΣΑμεΑ για την υλοποίηση εντός του προβλεπόμενου χρονοδιαγράμματος 2022 -2024, των πρωτοβουλιών/παρεμβάσεων για την ικανοποίηση των αναγκών των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις που προβλέπονται στο πλαίσιο του Στρατηγικού Σχεδίου Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης, Διά Βίου Μάθησης και Νεολαίας. Όπως ενδεικτικά:
 - ✓ διαμόρφωση από κοινού ειδικοτήτων ΙΕΚ για άτομα με αναπηρία,
 - ✓ διαμόρφωση / εκσυγχρονισμός των Οδηγών Κατάρτισης για άτομα με αναπηρία,
 - ✓ διάλογος για τις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία σε θέματα αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης και η περαιτέρω ενίσχυση των ΙΕΚ Ειδικής Αγωγής,
 - ✓ ενίσχυση της τυπικής και της μη τυπικής επαγγελματικής εκπαίδευσης των ατόμων με αναπηρία,
 - ✓ διαμόρφωση Οδηγού προσβασιμότητας, ο οποίος θα συμπεριληφθεί στους κανονισμούς λειτουργίας των Δημοσίων ΙΕΚ.,
 - ✓ ενίσχυση της μαθητείας των αποφοίτων των Ενιαίων Ειδικών Επαγγελματικών Γυμνασίων-Λυκείων,
 - ✓ συνεργασία των μελών των Συμβουλίων Σύνδεσης με την Παραγωγή και την Αγορά Εργασίας με εκπροσώπους των ενώσεων των ατόμων με αναπηρία της περιφέρειας για την εφαρμογή του καθολικού σχεδιασμού σε περιφερειακό επίπεδο,
 - ✓ μέριμνα για συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στις εξετάσεις πιστοποίησης, λαμβάνοντας υπόψη τις αρχές του καθολικού σχεδιασμού και των εύλογων προσαρμογών,
 - ✓ μέριμνα για ενημέρωση-ευαισθητοποίηση των ατόμων με αναπηρία περί όλων των εναλλακτικών διαδρομών μάθησης,

λαμβάνοντας υπόψη τις αρχές του καθολικού σχεδιασμού και των εύλογων προσαρμογών.

- Ενίσχυση των δράσεων της Γενικής Γραμματείας Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης Διά Βίου Μάθησης & Νεολαίας για την εξασφάλιση ίσων ευκαιριών στη διαδρομή της τυπικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και στη διά βίου εκπαίδευση για τα άτομα με αναπηρία, για ενήλικες με χαμηλό επίπεδο προσόντων και για άτομα από μη προνομιούχο κοινωνικό και οικονομικό υπόβαθρο (όπως η Εθνική Αρχή Προσβασιμότητας επισημαίνει).
- Εκστρατείες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για την ανάδειξη της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης ως πυλώνα συνειδητής εναλλακτικής επιλογής εκπαίδευσης και κατάρτισης καθώς και του ρόλου της στη σύνδεση της εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας και την απασχόληση.
- Θωράκιση των ατόμων με αναπηρία με σύγχρονα προσόντα, προσαρμοσμένα στις πραγματικές ανάγκες της αγοράς εργασίας, με στόχο την αύξηση της απασχόλησής τους σε ποιοτικές νέες θέσεις εργασίας (όπως η Εθνική Αρχή Προσβασιμότητας επισημαίνει).
- Ανάπτυξη δράσεων ενδυνάμωσης της νεολαίας με την ταυτόχρονη διασφάλιση των δικαιωμάτων και των ίσων ευκαιριών των νέων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, για την απρόσκοπτη ένταξή τους στην εκπαιδευτική, κοινωνική και οικονομική ζωή της χώρας.
- Ανάπτυξη δράσεων επαγγελματικού προσανατολισμού και επαγγελματικής συμβουλευτικής στα άτομα με αναπηρία και στις οικογένειές τους.
- Ανάπτυξη μηχανισμού αξιολόγησης των πολιτικών, των δράσεων και των προγραμμάτων στους τομείς της επαγγελματικής εκπαίδευσης, της κατάρτισης, της διά βίου εκπαίδευσης και της νεολαίας, που αφορούν στα άτομα με αναπηρία.
- Αναβάθμιση των Δημόσιων ΙΕΚ Ειδικής Αγωγής με ειδικότητες προσαρμοσμένες στις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία και στις σύγχρονες απαιτήσεις της αγοράς εργασίας.
- Πρόβλεψη μοριοδότησης στα άτομα με αναπηρία (όπως προβλέπεται για τους τρίτεκνους ή πολυτέκνους) κατά την εισαγωγή τους στα προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης/κατάρτισης των Δημόσιων ΙΕΚ.

- Συμπερίληψη και υιοθέτηση στις νέες ή/και υφιστάμενες υποδομές (φυσικές, εργαστηριακές, τεχνολογικές) και του εξοπλισμού των επαγγελματικών δομών εκπαίδευσης των ατόμων με αναπηρία (όπως των επαγγελματικών λυκείων και εργαστηριακών κέντρων, ΙΕΚ κ.ά.) των αρχών του καθολικού σχεδιασμού και της παροχής εύλογων προσαρμογών με στόχο τη βελτίωση της προσβασιμότητας και της ανεμπόδιστης πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία σε αυτές.
- Σχεδιασμός και ανάπτυξη προσβάσιμων και προσαρμοσμένων εκπαιδευτικών υλικών & συμπεριληπτικών προγραμμάτων σπουδών.
- Ανάπτυξη προσβάσιμων και εξειδικευμένων προγραμμάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης, κατάρτισης και διά βίου εκπαίδευσης στοχευμένων στα άτομα με αναπηρία που βιώνουν πολλαπλές διακρίσεις (π.χ. νέους και νέες με αναπηρία, γυναίκες, μετανάστες, πρόσφυγες με αναπηρία) και εναρμονισμένων με τις σύγχρονες ανάγκες της αγοράς εργασίας.
- Ανάπτυξη ολοκληρωμένου συστήματος για τη συστηματική και διαχρονική συλλογή ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων για την επαγγελματική εκπαίδευση, κατάρτιση και διά βίου εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία, προκειμένου τη διαμόρφωση τεκμηριωμένης αξιολόγησης της υφιστάμενης κατάστασης, βάσει της οποίας θα σχεδιαστούν και θα εφαρμοστούν evidenced-based πολιτικές.

Οριζόντιες Συστάσεις

Ένα ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα οριζόντιου ενδιαφέροντος, το οποίο συνδέεται με την εφαρμογή μιας ενιαίας και ολοκληρωμένης στρατηγικής για την εξάλειψη των διακρίσεων εις βάρος των ατόμων με αναπηρία στη χώρα, αφορά στην χρήση της γλώσσας και ειδικότερα στην ορολογία που ενσωματώνεται στους επίσημους, δημόσιους λόγους για την αναπηρία. Το ζήτημα αυτό αφορά στο σύνολο των πολιτικών και στην παραγωγή λόγου, προφορικού και γραπτού των κρατικών φορέων και στη νομοπαραγωγική διαδικασία. Η χρήση λανθασμένης γλώσσας βασίζεται στην για πολλά χρόνια επικράτηση του ιατροκεντρικού μοντέλου που προσεγγίζει την αναπηρία ως ασθένεια που χρήζει θεραπείας.

Προκειμένου να εμπεδωθεί η αλλαγή παραδείγματος και η μετάβαση στη δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας, η ορθή χρήση της γλώσσας αποτελεί προϋπόθεση προς την κατεύθυνση αυτή, καθώς η γλώσσα αποτελεί κύριο

διαμορφωτή της κουλτούρας, των κυρίαρχων στάσεων και αντιλήψεων για την αναπηρία.

Στο πλαίσιο της δικαιωματικής προσέγγισης της αναπηρίας η γλώσσα που πρέπει να χρησιμοποιείται για τα άτομα με αναπηρία είναι συμπεριληπτική (inclusive language), καθώς δίνει έμφαση πρώτα στο άτομο και όχι στην αναπηρία του, παραμερίζοντας ξεπερασμένες και πολλές φορές υποτιμητικές έννοιες για τα άτομα με αναπηρία προερχόμενες από εμπεδωμένα στερεότυπα και προκαταλήψεις.

Για το λόγο αυτό είναι αναγκαίο να εξαλειφθεί από τη νομοθεσία και γενικότερα τον γραπτό και προφορικό δημόσιο λόγο, η απαρχαιωμένη και μη συμβατή με τη δικαιωματική προσέγγιση ορολογία. Ως «Παρατηρητήριο» εργαζόμαστε συστηματικά στο πεδίο της ορθής χρήσης της γλώσσας στη βάση της δικαιωματικής προσέγγισης. Με στόχο να διευκολύνουμε το έργο σας, παραθέτουμε στο Συνοδευτικό Αρχείο της παρούσας επιστολής (**Παράρτημα Ι**)¹⁹ τις βασικές αρχές της συμπεριληπτικής γλώσσας και συστάσεις ενδεδειγμένης ορολογίας όταν αναφερόμαστε στα άτομα με αναπηρία τόσο στον προφορικό, όσο και στον γραπτό λόγο. Το εν λόγω κείμενο βασίστηκε στις Οδηγίες Συμπεριληπτικής Γλώσσας για την Αναπηρία (Disability-inclusive language guidelines) που δημοσίευσαν το 2019 τα ΗΕ στο πλαίσιο εφαρμογής της Στρατηγικής για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία (Disability Inclusion Strategy).

Ως οριζόντιο μέτρο που θα διευκολύνει σημαντικά την ορθή υλοποίηση των δεσμεύσεων προτείνεται η εκπαίδευση όλων των στελεχών της δημόσιας διοίκησης αλλά και των εποπτευόμενων φορέων των υπουργείων στην δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας και στην σωστή εξυπηρέτηση των ατόμων με αναπηρία. Ως προς αυτό τον σκοπό, μπορεί να συνδράμει αποτελεσματικά το Ινστιτούτο της ΕΣΑμεΑ (IN-ΕΣΑμεΑ) που κατέχει την απαραίτητη τεχνογνωσία και το εξειδικευμένο προσωπικό ώστε να παρέχει μια ολοκληρωμένη εκπαίδευση στα ζητήματα της αναπηρίας.

¹⁹ Βλ. σσ. 42-24 του συνοδευτικού αρχείου της παρούσας επιστολής.

Τέλος, με δεδομένη την κατευθυντήρια αρχή της Σύμβασης, «Τίποτα για εμάς χωρίς εμάς», όπως αυτή ορίζεται στο Άρθρο 4.3 και αποσαφηνίζεται περαιτέρω στο Γενικό Σχόλιο 7 της Επιτροπής,²⁰ απαιτείται από κάθε φορέα άσκησης δημόσιας πολιτικής η συνεχής διαβούλευση και συνεργασία με τα ίδια τα άτομα με αναπηρία, ώστε αυτά να είναι παρόντα τόσο στη διαμόρφωση και παραγωγή των πολιτικών που τους αφορούν, όσο και στην παρακολούθηση της υλοποίησής τους. Μέσω της συνεχούς διαβούλευσης με τις αντιπροσωπευτικές οργανώσεις του αναπηρικού κινήματος και ιδιαίτερα με την τριτοβάθμια οργάνωσή τους, την ΕΣΑμεΑ, μπορεί να εξασφαλιστεί η ουσιαστική συμπερίληψη των αναγκών των ατόμων με αναπηρία, στο σύνολο των πολιτικών που τους αφορούν.

Με εκτίμηση

Ο Πρόεδρος

Ο Γεν. Γραμματέας

Ι. Βαρδακαστάνης

Β. Κούτσιανος

Πίνακας Αποδεκτών:

- κ. Γ. Βούτσινο Γενικό Γραμματέα Διά Βίου Μάθησης Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης
- κα Ν. Κεραμέως, Υπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων

Συνημμένα:

²⁰ UN CRPD Committee (2018). General Comment 7: on the participation of persons with disabilities, including children with disabilities, through their representative organizations, in the implementation and monitoring of the Convention. Διαθέσιμο στο:

<https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhnsnbHatvuFkZ%2bt93Y3D%2baa2piFYzWLBu0vA%2bBr7QovZhbuyqzjDN0plweYI46WXrJJ6aB3Mx4y%2fspT%2bQrY5K2mKse5zjo%2bfvBDVu%2b42R9iK1p>

Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας (2022) – Επαγγελματική εκπαίδευση, κατάρτιση και δια βίου εκπαίδευση για τα άτομα με αναπηρία (Συνοδευτικό Αρχείο)

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση

Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Προσβάσιμο αρχείο Microsoft Word (*.docx)

Το παρόν αρχείο ελέγχθηκε με το εργαλείο **Microsoft Accessibility Checker** και δε βρέθηκαν θέματα προσβασιμότητας. Τα άτομα με αναπηρία δε θα αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην ανάγνωσή του.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΘΕΜΑΤΩΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ ΤΗΣ ΕΣΑμ.ε.Α

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή: Η Δράση ΠΕ9 του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ.	3
1 Το Πλαίσιο για την Αναπηρία και την Επαγγελματική Εκπαίδευση.....	6
1.1 Σύνταγμα της Ελλάδας	6
1.2 Η Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (CRPD) και το άρθρο 24 για την Εκπαίδευση.....	6
1.3 Οι κατευθυντήριες και οργανωτικές διατάξεις για την εφαρμογή της Σύμβασης στο ελληνικό νομικό πλαίσιο (ν. 4488/2017).....	9
1.4 Κανονιστικό πλαίσιο Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ).....	12
1.5 Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ.....	13
1.6 Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων	14
1.7 Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία «Ένωση Ισότητας-Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030».....	15
1.8 Agenda 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη.....	17
2 Οι Συστάσεις Προς τη Χώρα Από την Επιτροπή των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες	18
3 Το Δικαίωμα των Ατόμων με Αναπηρία στην Επαγγελματική Εκπαίδευση, Κατάρτιση και Δια Βίου Εκπαίδευση: Υφιστάμενη Κατάσταση.....	20
4 Στρατηγικές Δεσμεύσεις, Πολιτικές και Δράσεις της Ελληνικής Πολιτείας στο Πεδίο Αρμοδιοτήτων του Υπουργείου για την Υλοποίηση της Σύμβασης	26
4.1 Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία....	31
4.2 Ετήσια Σχέδια Δράσης 2021 και 2022 του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων	35
5 Κενά και Προκλήσεις για τον Πολιτικό Σχεδιασμό: Προτάσεις Πολιτικής, Οριζόντιες και Στοχευμένες Παρεμβάσεις για την Υλοποίηση των Συστάσεων .	36
5.1 Ειδικές Συστάσεις.....	36
5.2 Οριζόντιες Συστάσεις.....	39
Παράρτημα Ι: Συμπεριληπτική Γλώσσα για την Αναπηρία	42

ΕΙΣΑΓΩΓΗ: Η ΔΡΑΣΗ ΠΕ9 ΤΟΥ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟΥ ΘΕΜΑΤΩΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ ΤΗΣ ΕΣΑΜΕΑ

Το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ, λαμβάνοντας υπόψη τον κρίσιμο ρόλο της τομεακής και περιφερειακής διάστασης των πολιτικών υλοποίησης της Σύμβασης, σχεδίασε και υλοποιεί κατά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο τη **δράση ΠΕ9**, με αντικείμενο την «Παροχή υποστήριξης στα επιμέρους σημεία αναφοράς (Υπουργεία και Περιφέρειες) για την ορθή εφαρμογή των απαιτήσεων της Σύμβασης και των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής σε Κεντρικό και Περιφερειακό Επίπεδο».

Σκοπός της δράσης είναι να συνδράμει την πολιτεία στην ορθή και αποτελεσματική εφαρμογή της Σύμβασης στη χώρα σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο μέσω της εξειδίκευσης της δικαιωματικής προσέγγισης της αναπηρίας, στα πεδία αρμοδιοτήτων των κεντρικών και επιμέρους σημείων αναφοράς.

Ο ΟΔΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

Βασική εκροή της δράσης αποτελεί το ανά χείρας κείμενο, που επιχειρεί να αποτελέσει έναν περιεκτικό Οδικό Χάρτη με συστάσεις, οδηγίες και κατευθύνσεις για την ορθή ενσωμάτωση και εφαρμογή των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής¹ και των απαιτήσεων της Σύμβασης, στο πεδίο των αρμοδιοτήτων του κάθε ωφελούμενου (Υπουργείο ή Περιφέρειας).

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

Η γενική μεθοδολογική προσέγγιση για την εκπόνηση του «Οδικού Χάρτη» στη δράση αυτή, συνοψίζεται ως «**ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας**» (**disability mainstreaming**). Πρόκειται για μια ολοκληρωμένη προσέγγιση βάσει της οποίας: τα **δικαιώματα, οι ανάγκες και οι εμπειρίες των ατόμων με αναπηρία συμπεριλαμβάνονται** ως αναπόσπαστο κομμάτι στον **σχεδιασμό, την εφαρμογή, την παρακολούθηση και αξιολόγηση πολιτικών και προγραμμάτων** (σε **όλους** τους **πολιτικούς, οικονομικούς και κοινωνικούς τομείς**), έτσι που τα άτομα με αναπηρία να ωφελούνται εξίσου, και να **επιτυγχάνεται** η ισότιμη συμμετοχή τους στην κοινωνία.

¹ Οι τελικές παρατηρήσεις είναι διαθέσιμες στην ιστοσελίδα των Ηνωμένων Εθνών στην [αγγλική γλώσσα](#) αλλά και στην [ελληνική γλώσσα](#) όπως μεταφράστηκαν ύστερα από πρωτοβουλία της ΕΣΑμεΑ και του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας της.

Η γενική αυτή προσέγγιση εξειδικεύεται σε τρεις διακριτές και αλληλεξαρτώμενες κατευθύνσεις.

- 1) Οριζόντια ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας σε κάθε δημόσια πολιτική, νομοθεσία, διοικητική διαδικασία, δράση, μέτρο και πρόγραμμα.
- 2) Θέσπιση και εφαρμογή στοχευμένων παρεμβάσεων ανά τομέα αρμοδιότητας με στόχο την άρση των εμποδίων και την ενδυνάμωση των ατόμων με αναπηρία.
- 3) Ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας στο επίπεδο λειτουργίας του φορέα/οργανισμού (οργανωτικά και διοικητικά θέματα, κατανόηση της δικαιωματικής προσέγγισης από τη διοίκηση και το προσωπικό κ.ά.)

Η μεθοδολογία υλοποίησης της δράσης περιλαμβάνει διαφορετικές τεχνικές έρευνας, όπως:

- έρευνα γραφείου,
- επεξεργασία διαθέσιμων στατιστικών δεδομένων και αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης ανά τομέα/περιφέρεια,
- επικοινωνία και λήψη ανατροφοδότησης από τα αρμόδια σημεία αναφοράς.

Η ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΟΔΙΚΟΥ ΧΑΡΤΗ

- Στην **πρώτη ενότητα** αποτυπώνεται το γενικό πλαίσιο που διέπει τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και πιο ειδικά στο πεδίο της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Ειδικότερα, αντικείμενο της ενότητας αποτελούν οι νομικές και πολιτικές δεσμεύσεις της χώρας όπως αυτές απορρέουν: από το Σύνταγμα της Χώρας, την Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (CRPD)², τον ν. 4488/2017, το κανονιστικό πλαίσιο ΕΔΕΤ, τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε., τον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων, την Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία «Ένωση Ισότητας-Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030», την Agenda 2030, την Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Πανεπιστήμια και άλλες Συμβάσεις και κανονισμούς της ΕΕ αναφορικά με το πεδίο ενδιαφέροντος του Υπουργείου.
- Στη **δεύτερη ενότητα** παρουσιάζονται οι Τελικές Παρατηρήσεις και Συστάσεις της Επιτροπής των Η.Ε. για τα Δικαιώματα των Ατόμων με

² Εφεξής «Σύμβαση»

Αναπηρίες (2019)³ προς τη χώρα μας αναφορικά με την πρόοδο που έχει επιτευχθεί ως προς την υλοποίηση της Σύμβασης και ποια σημεία είναι εκείνα στα οποία πρέπει να δοθεί βαρύτητα/προτεραιότητα την επόμενη περίοδο αναφορικά με το πεδίο πολιτικής που εξετάζεται.

- Η **τρίτη ενότητα** παρουσιάζει συνοπτικά την υφιστάμενη κατάσταση αναφορικά με τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία στην επαγγελματική εκπαίδευση, κατάρτιση και δια βίου εκπαίδευση επισημαίνοντας τα θετικά και τα αρνητικά σημεία. Η ενότητα, αποτυπώνει αφενός τις θετικές εξελίξεις και ρυθμίσεις που αφορούν τα πλαίσια άσκησης των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία και αφετέρου αναδεικνύει τα εμμένοντα εμπόδια και τις προκλήσεις που ανακύπτουν σε επίπεδο πολιτικού σχεδιασμού.
- Η **τέταρτη ενότητα** αποτυπώνει και αξιολογεί τις στρατηγικές δεσμεύσεις, τις πολιτικές και τις δράσεις της ελληνικής πολιτείας κατά την τρέχουσα περίοδο αναφορικά με την υλοποίηση των Συστάσεων της Επιτροπής στο πεδίο αρμοδιοτήτων του Υπουργείου. Ειδικότερα εξετάζεται το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία⁴ καθώς και τομεακές στρατηγικές και σχέδια δράσης.
- Η **πέμπτη ενότητα** καταλήγει σε προτάσεις πολιτικής καθώς και σε οριζόντιες και στοχευμένες παρεμβάσεις για την υλοποίηση των συστάσεων, λαμβάνοντας υπόψη τα κενά και τις ελλείψεις σε επίπεδο δεσμεύσεων και δράσεων του Υπουργείου, όπως αποτυπώνονται στην ενότητα 4.

³ Εφεξής «Επιτροπή των ΗΕ»

⁴ Εφεξής «ΕΣΔ»

1 ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

1.1 Σύνταγμα της Ελλάδας

Με την **παράγραφο 6** του **Άρθρου 21** του Συντάγματος κατοχυρώνεται ότι:

Τα άτομα με αναπηρίες έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν μέτρων που εξασφαλίζουν την αυτονομία, την επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή τους στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας.

Επιπροσθέτως, με την **παράγραφο 4** του **Άρθρου 16** αναγνωρίζεται ότι:

Όλοι οι Έλληνες έχουν δικαίωμα δωρεάν παιδείας, σε όλες τις βαθμίδες της, στα κρατικά εκπαιδευτήρια. Το Κράτος ενισχύει τους σπουδαστές που διακρίνονται, καθώς και αυτούς που έχουν ανάγκη από βοήθεια ή ειδική προστασία, ανάλογα με τις ικανότητές τους.

1.2 Η Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (CRPD) και το άρθρο 24 για την Εκπαίδευση

Η σημασία και ο αντίκτυπος της Σύμβασης, που κυρώθηκε από την ελληνική πολιτεία με τον ν. 4074/2012, στην πολιτική για την αναπηρία είναι καθοριστική. Η Σύμβαση αποτέλεσε τη θεσμική αποτύπωση της μεταστροφής παραδείγματος στα ζητήματα της αναπηρίας σηματοδοτώντας τη μετάβαση από την παρωχημένη ιατροκεντρική και φιλανθρωπική αντίληψη, στη δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας. Η Σύμβαση αναγνωρίζει τα άτομα με αναπηρία ως ενεργά υποκείμενα με πλήρη δικαιώματα και ελευθερίες και δεσμεύει τα κράτη να άρουν όλα τα εμπόδια που αυτά αντιμετωπίζουν ώστε να διασφαλιστεί και να προαχθεί η πλήρης υλοποίηση αυτών των δικαιωμάτων, χωρίς διακρίσεις και αποκλεισμούς. Η Σύμβαση, πέραν του ότι επαναδιατυπώνει τα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες υπό την οπτική των ατόμων με αναπηρία, διαφέρει επίσης από άλλες Συμβάσεις δικαιωμάτων ως προς το ότι αποδίδει ιδιαίτερα βαρύτητα στην εθνική εφαρμογή και την παρακολούθηση της πορείας υλοποίησής της από τα Κράτη-Μέλη.

Παρότι το δικαίωμα των ατόμων και παιδιών με αναπηρία σε ισότιμη, χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευση έχει αναγνωριστεί τουλάχιστον από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 σε διεθνείς και ευρωπαϊκές διακηρύξεις πολιτικής (βλ. Παγκόσμια Διακήρυξη για την Εκπαίδευση για Όλους (1990), Πρότυποι Κανόνες των Ηνωμένων Εθνών για την Εξίσωση των Ευκαιριών για τα Άτομα με Αναπηρία (1993), Δήλωση και το Πλαίσιο Δράσης της Σαλαμάνκα (1994), Το πρώτο νομικά

δεσμευτικό κείμενο που κατοχυρώνει ρητώς το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία σε ισότιμη, ποιοτική και χωρίς αποκλεισμούς (συμπεριληπτική) εκπαίδευση είναι η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (2006).

Το **Άρθρο 24** της Σύμβασης, θεσμοθετεί το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία σε ισότιμη, ποιοτική και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευση, δεσμεύοντας τα κράτη να δημιουργήσουν συμπεριληπτικά εκπαιδευτικά συστήματα σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης (προσχολική, πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια, τριτοβάθμια, επαγγελματική εκπαίδευση και δια βίου μάθηση), παρέχοντας παράλληλα τις κατευθυντήριες γραμμές για τη διαμόρφωση αυτού του συστήματος ώστε τα άτομα με αναπηρία να ασκούν το δικαίωμά τους σε ποιοτική εκπαίδευση, σε ισότιμη βάση με τους άλλους, χωρίς διακρίσεις.

Ειδικότερα, το άρθρο 24 απαγορεύει τον αποκλεισμό των ατόμων με αναπηρία από το γενικό εκπαιδευτικό σύστημα, και απαιτεί από τα Κράτη να εξασφαλίσουν ένα σύστημα συμπεριληπτικής εκπαίδευσης, που αποσκοπεί:

- (α) στην πλήρη ανάπτυξη των ανθρώπινων δυνατοτήτων και στην αίσθηση αξιοπρέπειας και αυτοεκτίμησης, στην ενίσχυση του σεβασμού για τα δικαιώματα του ανθρώπου, τις θεμελιώδεις ελευθερίες και την ανθρώπινη ποικιλομορφία,
- (β) στην ανάπτυξη της προσωπικότητας, των ταλέντων και της δημιουργικότητας των ατόμων με αναπηρία, όπως επίσης και των διανοητικών και σωματικών ικανοτήτων, στο μέγιστο βαθμό,
- (γ) στη διευκόλυνση των ατόμων με αναπηρία προκειμένου να συμμετέχουν αποτελεσματικά σε μια ελεύθερη κοινωνία.

Προκειμένου να εξασφαλίσει ίσες ευκαιρίες για τα άτομα με αναπηρία, το άρθρο 24 επιτάσσει:

- Την παροχή υποστήριξης στο πλαίσιο του γενικού εκπαιδευτικού συστήματος.
- Την παροχή εξατομικευμένης στήριξης και την παροχή εύλογων προσαρμογών, όπου απαιτείται, ώστε να εξασφαλιστεί η αποτελεσματικότητα και η ποιότητα της εκπαίδευσης των ατόμων με αναπηρία.
- Τη διασφάλιση ότι τα άτομα με αναπηρία (ιδίως οι τυφλοί και οι κωφοί) είναι σε θέση να μαθαίνουν σχετικές δεξιότητες ζωής και κοινωνικές δεξιότητες, όπως γραφή Braille, εναλλακτική γραφή, δεξιότητες προσανατολισμού και κινητικότητας, τη νοηματική γλώσσα, και υπαγορεύει την προώθηση της γλωσσικής ταυτότητας των κωφών.
- Την απασχόληση των εκπαιδευτικών με αναπηρία, καθώς και την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών.

- Την κατάρτιση των επαγγελματιών και του προσωπικού σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης, έτσι ώστε να γνωρίζουν τις ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες των ατόμων με αναπηρία και να είναι σε θέση να τις υποστηρίξουν.

Επιπροσθέτως, σύμφωνα με τις **παρ. 38 και 71 του Γενικού Σχολίου 4⁵** της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία για το άρθρο 24 «Εκπαίδευση» της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες:

«38. Για την εφαρμογή του άρθρου 24 παράγραφος 5, τα κράτη μέρη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι τα άτομα με αναπηρίες έχουν πρόσβαση στη γενική τριτοβάθμια εκπαίδευση, **στην επαγγελματική κατάρτιση, στην εκπαίδευση ενηλίκων και στη δια βίου μάθηση χωρίς διακρίσεις και σε ίση βάση με τους άλλους**. Τα εμπόδια συμπεριφοράς, σωματικά, γλωσσικά, επικοινωνιακά, οικονομικά, νομικά και άλλα στην εκπαίδευση σε αυτά τα επίπεδα πρέπει να εντοπιστούν και να αρθούν προκειμένου να εξασφαλιστεί η ισότιμη πρόσβαση. Πρέπει να παρέχονται εύλογες προσαρμογές ώστε να διασφαλίζεται ότι τα άτομα με αναπηρία δεν αντιμετωπίζουν διακρίσεις. Τα συμβαλλόμενα κράτη θα πρέπει να εξετάσουν το ενδεχόμενο λήψης θετικών μέτρων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση υπέρ των μαθητών με αναπηρία.»⁶

«71. Πρέπει να ξεκινήσει μια διαδικασία εκπαίδευσης όλων των εκπαιδευτικών σε επίπεδο προσχολικής, πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας, τριτοβάθμιας και **επαγγελματικής εκπαίδευσης**, ώστε να τους παρέχονται οι βασικές ικανότητες και αξίες που είναι απαραίτητες για να εργαστούν σε εκπαιδευτικά περιβάλλοντα χωρίς αποκλεισμούς. Μια τέτοια διαδικασία απαιτεί προσαρμογές τόσο στην προϋπηρεσιακή όσο και στην ενδοϋπηρεσιακή κατάρτιση για την επίτευξη των κατάλληλων επιπέδων δεξιοτήτων το συντομότερο δυνατό, ώστε να διευκολυνθεί η μετάβαση σε ένα εκπαιδευτικό σύστημα χωρίς αποκλεισμούς. Σε όλους τους εκπαιδευτικούς πρέπει να παρέχονται ειδικές ενότητες για να προετοιμαστούν να εργαστούν σε περιβάλλοντα χωρίς αποκλεισμούς, καθώς και πρακτικά περιβάλλοντα βιωματικής μάθησης όπου μπορούν να οικοδομήσουν τις δεξιότητες και την αυτοπεποίθηση για την επίλυση προβλημάτων μέσω ποικίλων προκλήσεων ένταξης. Το βασικό περιεχόμενο της εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών πρέπει να αφορά τη βασική κατανόηση της ανθρώπινης ποικιλομορφίας και ανάπτυξης, το μοντέλο ανθρωπίνων δικαιωμάτων της αναπηρίας και την παιδαγωγική χωρίς αποκλεισμούς που επιτρέπει στους εκπαιδευτικούς να προσδιορίζουν τις λειτουργικές ικανότητες των εκπαιδευόμενων (δυνατότητες, ικανότητες και στυλ μάθησης) για να εξασφαλίσουν τη συμμετοχή τους σε εκπαιδευτικά περιβάλλοντα χωρίς αποκλεισμούς. Η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών θα πρέπει να περιλαμβάνει εκμάθηση σχετικά με τη

⁵ UN CRPD Committee (2016). General Comment 4: on the right to inclusive education. Διαθέσιμο στο:

<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G16/263/00/PDF/G1626300.pdf?OpenElement>

⁶ Ο.π..

χρήση κατάλληλων ενισχυτικών και εναλλακτικών τρόπων, μέσων και μορφών επικοινωνίας όπως Braille, μεγάλα γράμματα, προσβάσιμα πολυμέσα, εύκολη ανάγνωση, απλή γλώσσα, νοηματική γλώσσα και κουλτούρα των κωφών, εκπαιδευτικές τεχνικές και υλικό για την υποστήριξη ατόμων με αναπηρίες. Επιπλέον, οι εκπαιδευτικοί χρειάζονται πρακτική καθοδήγηση και υποστήριξη, μεταξύ άλλων: στην παροχή εξατομικευμένης διδασκαλίας, διδασκαλία του ίδιου περιεχομένου χρησιμοποιώντας ποικίλες μεθόδους διδασκαλίας για να ανταποκρίνεται στα στυλ μάθησης και τις μοναδικές ικανότητες κάθε ατόμου, την ανάπτυξη και χρήση μεμονωμένων εκπαιδευτικών σχεδίων για την υποστήριξη συγκεκριμένων απαιτήσεων μάθησης και την εισαγωγή μιας παιδαγωγικής με επίκεντρο τους εκπαιδευτικούς στόχους των μαθητών».⁷

1.3 Οι κατευθυντήριες και οργανωτικές διατάξεις για την εφαρμογή της Σύμβασης στο ελληνικό νομικό πλαίσιο (ν. 4488/2017)

Στη χώρα μας, με το Δ' μέρος του ν. 4488/2017 εξειδικεύονται οι κατευθυντήριες και οργανωτικές διατάξεις για την εθνική εφαρμογή της Σύμβασης.

Κατευθυντήριες διατάξεις:

Σύμφωνα με το άρθρο 61 του νόμου, κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου υποχρεούται να διασφαλίζει την ισότιμη άσκηση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία στο πεδίο των αρμοδιοτήτων ή δραστηριοτήτων του, και ειδικότερα υποχρεούται:

- Να αφαιρεί εμπόδια κάθε είδους
- Να τηρεί τις αρχές του καθολικού σχεδιασμού σε κάθε τομέα της αρμοδιότητάς τους
- Να παρέχει όπου απαιτείται εύλογες προσαρμογές υπό τη μορφή εξατομικευμένων και κατάλληλων τροποποιήσεων και ρυθμίσεων
- Να απέχει από πρακτικές, κριτήρια και συμπεριφορές που συνεπάγονται διακρίσεις σε βάρος των ατόμων με αναπηρία
- Να προάγει με θετικά μέτρα την ισότιμη συμμετοχή και άσκηση των δικαιωμάτων στον τομέα της αρμοδιότητάς/δραστηριότητάς τους

Ειδικότερα, **τα διοικητικά όργανα και τις αρχές στο άρθρο 62**⁸ απαιτείται να εντάσσουν τη διάσταση της αναπηρίας σε κάθε δημόσια πολιτική, διοικητική

⁷ Ο.π..

⁸ Με κοινή απόφαση των καθ' ύλην αρμόδιων Υπουργών κατόπιν συνεργασίας με το Συντονιστικό Μηχανισμό του άρθρου 69 και κατόπιν δημόσιας διαβούλευσης εξειδικεύονται οι υπόχρεοι φορείς, οι διαδικασίες υλοποίησης καθώς και κάθε άλλο θέμα τεχνικού ή λεπτομερειακού χαρακτήρα για την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος άρθρου.

διαδικασία, δράση, μέτρο και πρόγραμμα της αρμοδιότητάς τους με στόχο την εξάλειψη, αποκατάσταση και αποτροπή ανισοτήτων μεταξύ ατόμων με και χωρίς αναπηρίες.

Για το σκοπό αυτό:

- Υποβάλλουν εκθέσεις στα οικεία σημεία αναφοράς του άρθρου 71 σχετικά με τις δράσεις, τα μέτρα και τα προγράμματα που υιοθετούν για την επίτευξη
- της ισότητας των ατόμων με αναπηρία
- Υιοθετούν ποσοτικούς και ποιοτικούς δείκτες ώστε να καθίσταται δυνατή η μέτρηση και η αξιολόγηση της ένταξης της διάστασης της αναπηρίας
- Συλλέγουν και τηρούν επιμέρους στατιστικά στοιχεία για την αναπηρία ως προς τους τομείς ευθύνης τους.

Με το άρθρο 63 θεσμοθετείται η υποχρέωση των διοικητικών οργάνων και αρχών να τηρούν τις αρχές του καθολικού σχεδιασμού διοικητικών προϊόντων, περιβαλλόντων και υπηρεσιών καθώς και να παρέχουν εύλογες προσαρμογές.

Με το άρθρο 64, τα διοικητικά όργανα και οι αρχές υποχρεούνται να μεριμνήσουν για την πρόσβαση στο φυσικό, δομημένο και ηλεκτρονικό περιβάλλον στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους (σε συνήθειες αλλά και έκτακτες συνθήκες)

Με το άρθρο 65 ορίζεται η υποχρέωση των διοικητικών αρχών να παρέχουν στα συναλλασσόμενα άτομα με αναπηρία προσβάσιμα μέσα και τρόπους επικοινωνίας. Επιπροσθέτως αναγνωρίζεται η ελληνική νοηματική γλώσσα ως ισότιμη με την ελληνική γλώσσα και η ελληνική γραφή Braille ως ο τρόπος γραφής των τυφλών Ελλήνων πολιτών.

Με το άρθρο 68 επίσης, θεσμοθετείται η ανάλυση συνεπειών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία κατά την νομοπαραγωγική διαδικασία, καθώς και η υποχρέωση του ελληνικού στατιστικού συστήματος για παραγωγή επίσημων στατιστικών για τα άτομα με αναπηρία, σε διαβούλευση με το Παρατηρητήριο θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ.

Ειδικότερα ως προς το πεδίο αρμοδιοτήτων του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων το **άρθρο 66 «Ενημέρωση, ευαισθητοποίηση, εκπαίδευση και κατάρτιση σε θέματα δικαιωμάτων ΑμεΑ»** στην παράγραφο 2 ορίζει ότι:

Προς το σκοπό της εκπαίδευσης φοιτητών, σπουδαστών σε θέματα δικαιωμάτων και ίσης μεταχείρισης των ΑμεΑ, τα Πανεπιστήμια και τα ΤΕΙ, και η Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας (έχει ενσωματωθεί στο Τμήμα Πολιτικών Δημόσιας Υγείας του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής που έχει θεσμοθετηθεί (Ν.4610/2019) ως ο καθολικός διάδοχος της πρώην Εθνικής Σχολής Δημόσιας Υγείας (ΕΣΔΥ), μεριμνούν για τη συμπερίληψη στα προγράμματα σπουδών και στα επιμορφωτικά τους σεμινάρια εκπαιδευτικών ενοτήτων που αφορούν στα δικαιώματα των ΑμεΑ, όπως αυτά απορρέουν από τη Σύμβαση. Με αποφάσεις των οικείων Υπουργών, σε συνεργασία με το Συντονιστικό Μηχανισμό του άρθρου 69 και το Κεντρικό Σημείο Αναφοράς του άρθρου 70, ρυθμίζονται οι επιμέρους θεματικές ενότητες, το περιεχόμενο των εκπαιδευτικών ενοτήτων, καθώς και κάθε άλλο θέμα τεχνικού ή λεπτομερειακού χαρακτήρα.

Οι οργανωτικές διατάξεις του ν.4488 προβλέπουν ότι:

Ο **Υπουργός Επικρατείας**, αρμόδιος για τη συνοχή του κυβερνητικού έργου, ορίζεται ως **Συντονιστικός Μηχανισμός** σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου 33 της Σύμβασης (**άρθρο 69**).

Η **Γενική Γραμματεία Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων** ορίζεται ως **Κεντρικό Σημείο Αναφοράς** για θέματα σχετιζόμενα με την εφαρμογή της Σύμβασης (**άρθρο 70**).

Τα **Επιμέρους Σημεία Αναφοράς** για την παρακολούθηση εφαρμογής της Σύμβασης ορίζονται ως εξής (**άρθρο 71**) καθορίζονται σε επίπεδο υπουργείων, με απόφαση των οικείων Υπουργών, και ειδικότερα:

Ορίζεται σε κάθε Υπουργείο ο Γενικός ή Διοικητικός Γραμματέας ως Σημείο Αναφοράς ή με απόφαση του Γενικού ή Διοικητικού Γραμματέα οι αρμοδιότητες του Σημείου Αναφοράς μπορεί να μεταβιβασθούν σε οργανική μονάδα επιπέδου Γενικής Διεύθυνσης, Διεύθυνσης ή Τμήματος.

Βάσει του νόμου, οι αρμοδιότητες των Σημείων Αναφοράς αφορούν την παρακολούθηση υλοποίησης των υιοθετούμενων κατ' εφαρμογή της Σύμβασης δημόσιων πολιτικών στα οικεία Υπουργεία και στους εποπτευόμενους από αυτά φορείς, την προώθηση στο Κεντρικό Σημείο Αναφοράς του άρθρου 70, προτάσεων και νομοθετικών ρυθμίσεων βέλτιστης εφαρμογής της Σύμβασης, τη σύνταξη ετήσιων εκθέσεων προόδου και την προώθηση δημόσιας διαβούλευσης για τα ως άνω θέματα.

Με το **άρθρο 72** θεσμοθετείται το **πλαίσιο για την προαγωγή της Σύμβασης** που αποτελείται από τον **Συνήγορο του Πολίτη** ο οποίος **υποχρεούται να τελεί σε συνεργασία με την Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (ΕΣΑμεΑ)** ως **ανεξάρτητο μηχανισμό της κοινωνίας των πολιτών**.

1.4 Κανονιστικό πλαίσιο Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ)

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, σε όλα τα στάδια εφαρμογής των ΕΔΕΤ, αποσκοπεί στην εξάλειψη των ανισοτήτων και στην **προώθηση της ισότητας** μεταξύ ανδρών και γυναικών και την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου, καθώς και στην **καταπολέμηση των διακρίσεων** λόγω φύλου, φυλής, εθνότητας, θρησκευματος ή πεποιθήσεων, **αναπηρίας**, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ), του άρθρου 10 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) και του άρθρου 21 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, **λαμβάνοντας ειδικότερα υπόψη την προσβασιμότητα για τα άτομα με αναπηρία**.

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το **Κανονισμό (ΕΕ) 2021/1060 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Ιουνίου 2021**⁹ για τον καθορισμό κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+, το Ταμείο Συνοχής, το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας, Αλιείας και Υδατοκαλλιέργειας, και δημοσιονομικών κανόνων για τα εν λόγω Ταμεία και για το Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης, το Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας και το Μέσο για τη Χρηματοδοτική Στήριξη της Διαχείρισης των Συνόρων και την Πολιτική των Θεωρήσεων», προβλέπονται τα ακόλουθα:

α) στην **παρ. 3 του άρθρου 9 «Οριζόντιες αρχές»**, αναφέρεται ότι **«Τα κράτη μέλη και η Επιτροπή λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα για να αποτρέψουν κάθε διάκριση λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού κατά την**

⁹ Ο Κανονισμός (ΕΕ) 2021/1060 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Ιουνίου 2021 για τον καθορισμό κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+, το Ταμείο Συνοχής, το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας, Αλιείας και Υδατοκαλλιέργειας, και δημοσιονομικών κανόνων για τα εν λόγω Ταμεία και για το Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης, το Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας και το Μέσο για τη Χρηματοδοτική Στήριξη της Διαχείρισης των Συνόρων και την Πολιτική των Θεωρήσεων είναι διαθέσιμος στο:

<https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R1060&from=EL>

προετοιμασία, υλοποίηση, παρακολούθηση και αξιολόγηση των προγραμμάτων, καθώς και κατά την υποβολή των σχετικών εκθέσεων. Ειδικότερα, η **προσβασιμότητα για τα άτομα με αναπηρίες** λαμβάνεται υπόψη σε όλα τα στάδια της προετοιμασίας και της υλοποίησης των προγραμμάτων»,

β) στην **παρ. 1 του άρθρου 73 «Επιλογή πράξεων από τη Διαχειριστική Αρχή»**, αναφέρεται ότι «για την **επιλογή των πράξεων, η διαχειριστική αρχή καταρτίζει και εφαρμόζει κριτήρια και διαδικασίες που δεν εισάγουν διακρίσεις, είναι διαφανή, εξασφαλίζουν την πρόσβαση από άτομα με αναπηρίες**, διασφαλίζουν την ισότητα των φύλων, και λαμβάνουν υπόψη τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης, και την ενωσιακή πολιτική στον τομέα του περιβάλλοντος, σύμφωνα με το άρθρο 11 και το άρθρο 191 παράγραφος 1 ΣΛΕΕ.».

Επιπρόσθετα, τα **δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία**, και ειδικότερα η **προσβασιμότητα**, ενισχύονται περαιτέρω με τη συμπερίληψη στον ως άνω Κανονισμό ειδικού οριζόντιου αναγκασίου πρόσφορου όρου (βλ. Παράρτημα ΙΙΙ του Κανονισμού) για την «Υλοποίηση και εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες σύμφωνα με την απόφαση 2010/48/ΕΚ του Συμβουλίου».

1.5 Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ¹⁰

Η διακήρυξη του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε., που τέθηκε σε ισχύ την 1η Δεκεμβρίου 2009, επιβεβαιώνει, λαμβάνοντας υπόψη τις αρμοδιότητες και τις δράσεις της ΕΕ, καθώς και την αρχή της επικουρικότητας, τα δικαιώματα που προκύπτουν ιδίως από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις και τις κοινές διεθνείς υποχρεώσεις των χωρών της ΕΕ, τη σύμβαση για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, τους κοινωνικούς χάρτες που έχουν ψηφιστεί από την ΕΕ και από το Συμβούλιο της Ευρώπης και τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Ο χάρτης, παρέχοντας διαφάνεια και σαφήνεια στα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες, δημιουργεί νομική ασφάλεια στην ΕΕ.

Ειδικότερα, το **άρθρο 26** του Χάρτη, εστιάζει στην **ένταξη των ατόμων με αναπηρία** τονίζοντας ότι αυτά **πρέπει να επωφελούνται μέτρων που θα τους**

¹⁰ Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ είναι διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:l33501&from=EL>

εξασφαλίζουν την αυτονομία, την κοινωνική και επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή στον κοινοτικό βίο.

Αναφορικά με το δικαίωμα στην εκπαίδευση ο Χάρτης στο **άρθρο 14** αναγνωρίζει το **δικαίωμα κάθε προσώπου στην εκπαίδευση** και στην **πρόσβαση στην επαγγελματική και συνεχή κατάρτιση** καθώς και την ευχέρεια δωρεάν παρακολούθησης της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Αναφέρεται επίσης στην ελευθερία ίδρυσης εκπαιδευτικών ιδρυμάτων με σεβασμό των δημοκρατικών αρχών καθώς και στο δικαίωμα των γονέων να εξασφαλίζουν την εκπαίδευση και τη μόρφωση των τέκνων τους σύμφωνα με τις θρησκευτικές, φιλοσοφικές και παιδαγωγικές πεποιθήσεις τους.

1.6 Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων¹¹

Το 2017 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο της Ευρώπης και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διακήρυξαν τον **Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων** ως την «πυξίδα» για το σχεδιασμό των πολιτικών απασχόλησης και των κοινωνικών πολιτικών, **δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στο δικαίωμα για ισότιμη πρόσβαση σε ποιοτική και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευση.**

Συγκεκριμένα η πρώτη αρχή του πυλώνα αναφέρεται στην **«Εκπαίδευση, κατάρτιση και διά βίου μάθηση» (Αρχή 1)**, διακηρύσσοντας ότι:

«κάθε άνθρωπος έχει δικαίωμα σε ποιοτική και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευση, κατάρτιση και διά βίου μάθηση, προκειμένου να αποκτήσει και να διατηρήσει τις απαραίτητες δεξιότητες για να μετέχει πλήρως στην κοινωνία και να αντιμετωπίζει με επιτυχία τις αλλαγές στην αγορά εργασίας».¹²

Συμπληρωματικά με την **Αρχή 1**, λειτουργεί και η **Αρχή 3, «Ισότητα ευκαιριών»** σύμφωνα με την οποία:

«Ανεξαρτήτως φύλου, φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή σεξουαλικού προσανατολισμού, **κάθε άνθρωπος έχει δικαίωμα σε ίση μεταχείριση και ίσες ευκαιρίες** όσον αφορά την απασχόληση, την κοινωνική προστασία, **την εκπαίδευση**, και την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες που

¹¹ Ο Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων είναι διαθέσιμος στο: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/economy-works-people/jobs-growth-and-investment/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_el

¹² Ο.π.

διατίθενται στο κοινό. Προάγεται η ισότητα ευκαιριών για τις υποεκπροσωπούμενες ομάδες».¹³

1.7 Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία «Ένωση Ισότητας- Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030»¹⁴

Σε συνέχεια της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Αναπηρία 2010-2020 που έθεσε τις βάσεις για την άρση των εμποδίων και των αποκλίσεων που βιώνουν 87 εκ. Ευρωπαίοι πολίτες με αναπηρία, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε την άνοιξη του 2021 την νέα **Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία 2021-2030**. Η νέα Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία προτείνει την **ανάληψη συντονισμένων δράσεων σε εθνικό και σε ενωσιακό επίπεδο**, με την ΕΕ είτε να μοιράζεται την αρμοδιότητα με τα κράτη μέλη της είτε να έχει υποστηρικτικό ρόλο, προς την περαιτέρω άρση των εμποδίων που αντιμετωπίζουν οι Ευρωπαίοι πολίτες με αναπηρία.

Ένας βασικός σκοπός της Στρατηγικής είναι η προστασία των ατόμων με αναπηρία έναντι κάθε μορφής διάκρισης και βίας και η εξασφάλιση ίσων ευκαιριών όσον αφορά την πρόσβαση στη δικαιοσύνη, **την εκπαίδευση**, τον πολιτισμό, τον αθλητισμό και τον τουρισμό.

Στην ανακοίνωση της Στρατηγικής αναγνωρίζεται ότι η εκπαίδευση δημιουργεί τα θεμέλια για την καταπολέμηση της φτώχειας και για τη δημιουργία κοινωνιών χωρίς αποκλεισμούς και ότι τα άτομα με αναπηρία έχουν το δικαίωμα να συμμετέχουν σε όλα τα εκπαιδευτικά επίπεδα και μορφές. Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική επισημαίνει την ανάγκη περαιτέρω δράσης στην κατεύθυνση της συμπερίληψης, όπως καταδεικνύεται από τα κενά στα εκπαιδευτικά αποτελέσματα μεταξύ των μαθητών με και χωρίς αναπηρία, την αυξημένη σχολική εγκατάλειψη, το μειωμένο ποσοστό ατόμων με αναπηρία που ολοκληρώνουν την τρίτοβάθμια εκπαίδευση, την εγγραφή πολλών παιδιών σε ειδικά σχολεία, τα οποία δεν προσφέρουν πάντα αποτελεσματικές γέφυρες στο γενικό εκπαιδευτικό σύστημα, στη συνεχή κατάρτιση ή στην αγορά εργασίας.

Για την προώθηση της εκπαίδευσης χωρίς αποκλεισμούς, τα κράτη μέλη μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις ευκαιρίες που προσφέρουν τα χρηματοδοτικά εργαλεία

¹³ Ο.π.

¹⁴ Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030 είναι διαθέσιμη στα ελληνικά στον ακόλουθο σύνδεσμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=COM:2021:101:FIN#PP4Contents>

της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένων των προγραμμάτων Erasmus+ και του Ευρωπαϊκού Σώματος Αλληλεγγύης.

Σε ότι αφορά την επαγγελματική εκπαίδευση, για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Οι σωστές δεξιότητες και τα επαγγελματικά προσόντα αποτελούν προαπαιτούμενο για την απόκτηση πρόσβασης στην αγορά εργασίας και επιτυχίας σε αυτήν. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία 2021-2030, πρέπει να εξασφαλίζεται η ίση πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στην εκπαίδευση όπως και στην κατάρτιση η οποία και θα είναι προσανατολισμένη στην αγορά εργασίας και σε όλα τα επίπεδα.¹⁵ Για το λόγο αυτό, τα κράτη μέλη της ΕΕ είναι υπεύθυνα να προσαρμόζουν τις πολιτικές εκπαίδευσης και κατάρτισης στις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία με τέτοιο τρόπο που θα είναι συμβατός με τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες.¹⁶ Σύμφωνα με τη σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση για βιώσιμη ανταγωνιστικότητα, κοινωνική δικαιοσύνη και ανθεκτικότητα, τα κράτη μέλη της ΕΕ πρέπει να σχεδιάσουν προγράμματα που θα απευθύνονται σε όλους και δεν θα δημιουργούν αποκλεισμούς σε ομάδες, όπως τα άτομα με αναπηρία.

Στο πλαίσιο, λοιπόν, της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Αναπηρία, 2021-2030, και ειδικότερα για την υλοποίηση δράσεων που αφορούν τη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην επαγγελματική εκπαίδευση, η Επιτροπή καλεί τα κράτη να:

- θέσουν στόχους για τη συμμετοχή ενηλίκων με αναπηρία στη μάθηση με σκοπό την αύξηση της συμμετοχής τους, και να εξασφαλίσουν ότι οι εθνικές στρατηγικές για τις δεξιότητες καλύπτουν τις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία, προκειμένου να συμβάλουν στην επίτευξη των στόχων που ορίζονται στο θεματολόγιο δεξιοτήτων και στο σχέδιο δράσης για την εφαρμογή του πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων,
- θεσπίσουν στοχευμένα μέτρα και ευέλικτες μορφές κατάρτισης ώστε να διασφαλίσουν προσβάσιμα και χωρίς αποκλεισμούς προγράμματα ΕΕΚ, μεταξύ άλλων για άτομα με αναπηρία,
- αξιολογήσουν τα αποτελέσματα του σχεδίου στρατηγικής για την τομεακή συνεργασία σχετικά με τις δεξιότητες στο πλαίσιο του συμφώνου για τις δεξιότητες, να υποστηρίξουν περαιτέρω τη συνεργασία μεταξύ των σχετικών ενδιαφερόμενων φορέων της κοινωνικής οικονομίας, μεταξύ άλλων, με τον προσδιορισμό των αναγκών για ψηφιακές δεξιότητες και με

¹⁵ Ο.π.

¹⁶ Ο.π.

την εφαρμογή υποστηρικτικής τεχνολογίας για καλύτερη απασχολησιμότητα.¹⁷

1.8 Agenda 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη

Η **Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη**,¹⁸ για την εφαρμογή της οποίας έχει δεσμευτεί η χώρα μας, προάγει μεταξύ άλλων τον **καθολικό σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της ισότητας και της μη διάκρισης**. Η Ατζέντα 2030 δεσμεύεται ότι θα ενισχύσει τα ευάλωτα άτομα, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρία.

Η **συμπεριληπτική εκπαίδευση** ενσωματώνεται στους παγκόσμιους στόχους για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Ο **Στόχος 4 της Ατζέντας 2030** αποσκοπεί στην εξασφάλιση συμπεριληπτικής, ισότιμης και ποιοτικής εκπαίδευσης για όλους και σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης, σηματοδοτώντας τη μετατόπιση των πολιτικών προτεραιοτήτων σε ζητήματα ποιότητας και ισότητας στην παρεχόμενη εκπαίδευση. Ο στόχος εστιάζει στην εξασφάλιση ίσης πρόσβασης για τις ευάλωτες ομάδες, και για τα άτομα με αναπηρία. Επίσης, ο στόχος αφορά στην αναβάθμιση των εκπαιδευτικών υποδομών και εγκαταστάσεων, ώστε να είναι προσαρμοσμένες και προσβάσιμες σε όλα τα παιδιά και τα άτομα με αναπηρία, εξασφαλίζοντας εκπαιδευτικά ασφαλή, μη-βίαια και αποτελεσματικά περιβάλλοντα μάθησης για όλους.

¹⁷ Ο.π.

¹⁸ Η Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη είναι διαθέσιμη στο: <https://unric.org/el/17-στοχοι-βιωσιμησ-αναπτυξησ/>

2 ΟΙ ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΧΩΡΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΗΕ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ

Τον Σεπτέμβριο του 2019, για πρώτη φορά στην ιστορία, η Ελλάδα εξετάστηκε από την Επιτροπή των ΗΕ, σε μια εφ' όλης της ύλης δημόσια ακρόαση, στην έδρα των ΗΕ στη Γενεύη, σχετικά με την τήρηση των υποχρεώσεων του κράτους προς τα άτομα με αναπηρία, όπως αυτές απορρέουν από τη Σύμβαση που κύρωσε η χώρα μας με το ν. 4074/2012.

Σε όλη τη διαδικασία της εξέτασης η ΕΣΑμεΑ ήταν παρούσα, καταδεικνύοντας την πραγματικότητα που βιώνουν τα άτομα με αναπηρία στην Ελλάδα. Η ΕΣΑμεΑ συμμετείχε ενεργά και σε όλες τις προπαρασκευαστικές διαδικασίες,¹⁹ ενώ στις 26 Ιουλίου 2019 κατέθεσε την ολοκληρωμένη *Εναλλακτική Έκθεση* της (Alternative Report) στην Επιτροπή των Η.Ε.

Η Επιτροπή των ΗΕ υιοθέτησε τις Τελικές Παρατηρήσεις προς τη χώρα κατά την 506^η συνεδρίασή της (18 Σεπτεμβρίου 2019), τις οποίες η ΕΣΑμεΑ, με δική της πρωτοβουλία, μετέφρασε στην ελληνική γλώσσα αλλά και σε κείμενο εύκολο για ανάγνωση (easy-to-read).²⁰

Σχετικά με την πρόοδο της χώρας ως προς την προοδευτική υλοποίηση του Άρθρου 24 της Σύμβασης και ειδικότερα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης των ατόμων με αναπηρία η Επιτροπή εξέφρασε την ανησυχία της για τα εξής:

Εκπαίδευση (Άρθρο 24)

34. Η Επιτροπή εκφράζει την ανησυχία της για τα εξής:

(α) **Δεν υπάρχει ολοκληρωμένη και σαφής νομοθεσία**, στρατηγική και διάθεση πόρων για τη

¹⁹ Πιο συγκεκριμένα, στις 11 Φεβρουαρίου 2019, η Ε.Σ.Α.μεΑ υπέβαλλε στην Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες την «εναλλακτική έκθεση» ενόψει της 11^{ης} Προ-Συνεδριακής Συνάντησης της Επιτροπής για τη Σύμβαση των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Αναπηρίες που έλαβε χώρα στις 9-11 Απριλίου 2019 στη Γενεύη, συμμετείχε στην 11^η Προ-Συνεδριακή Συνάντηση, στις 26 Ιουλίου 2019 υπέβαλλε στην Επιτροπή την τελική «εναλλακτική έκθεση», και στις 2-4 Σεπτεμβρίου 2019 βρέθηκε στη Γενεύη τόσο για να παραβρεθεί στην ιδιωτική συνάντηση με την Επιτροπή όσο και για να παρακολουθήσει τον εποικοδομητικό διάλογο μεταξύ της αντιπροσωπίας του ελληνικού κράτους και της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες

²⁰ Οι Τελικές Παρατηρήσεις της Επιτροπής των ΗΕ είναι διαθέσιμες στην ιστοσελίδα της ΕΣΑμεΑ στα [ελληνικά](#) και σε [κείμενο εύκολο για ανάγνωση](#) (easy-to-read).

συμπεριληπτική εκπαίδευση, ειδικότερα σε σχέση με τη δια-βίου μάθηση.

[...]

(δ) Δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία για το ύψος των δημόσιων κονδυλίων που διατίθενται για τη συμπεριληπτική εκπαίδευση στα γενικά σχολεία και τα ιδρύματα ανώτερης εκπαίδευσης, για καθορισμένα διαφανή πρωτόκολλα σε σχέση με εξατομικευμένα εκπαιδευτικά πλάνα και για σχετικές τεχνολογίες και μέσα επικοινωνίας που να διασφαλίζουν την πρόσβαση των μαθητών με αναπηρία σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης.

35.Υπενθυμίζοντας το γενικό σχόλιο της Επιτροπής Αρ. 4 (2016) για το δικαίωμα στη συμπεριληπτική εκπαίδευση, και λαμβάνοντας υπόψη τον Στόχο 4 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και ειδικότερα τους υποστόχους 4.5 και 4.α, η Επιτροπή συνιστά στο συμβαλλόμενο Κράτος να αυξήσει τις προσπάθειές του για να εγγυηθεί τη συμπεριληπτική εκπαίδευση και ειδικότερα:

(α) Να υιοθετήσει και να εφαρμόσει μια συνεκτική στρατηγική για τη συμπεριληπτική εκπαίδευση στο γενικό εκπαιδευτικό σύστημα.

[...]

ε) Να ενσωματώσει τη συμπεριληπτική επαγγελματική εκπαίδευση στα προγράμματα σπουδών ανώτερης εκπαίδευσης για τους μελλοντικούς εκπαιδευτικούς και στα προγράμματα κατάρτισης για το σημερινό διδακτικό προσωπικό, διαθέτοντας επαρκή χρηματοδότηση.

Όπως παρατηρείται από τη Σύσταση της Επιτροπής, δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην υιοθέτηση μιας συνεκτικής στρατηγικής που θα προάγει τη συμπεριληπτική εκπαίδευση σε όλα τα επίπεδα μάθησης, καθώς και την ενσωμάτωση της συμπεριληπτικής επαγγελματικής εκπαίδευσης τόσο στα προγράμματα σπουδών της ανώτερης εκπαίδευσης όσο και στα προγράμματα κατάρτισης.

3 ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Είναι κοινώς αποδεκτό ότι η επαγγελματική εκπαίδευση, κατάρτιση και διά βίου μάθηση στα άτομα με αναπηρία είναι ζωτικής σημασίας καθώς τους παρέχει τις απαραίτητες ευκαιρίες για ατομική ανάπτυξη, επαγγελματική πρόοδο, κοινωνική ένταξη και εν γένει βελτίωση της ποιότητας ζωής τους. Όμως, στη χώρα μας διαπιστώνεται ότι ο τομέας αυτός της εκπαίδευσης δεν είναι συμπεριληπτικός με αποτέλεσμα να παρεμποδίζεται η ισότιμη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία σε υπηρεσίες και δράσεις επαγγελματικής εκπαίδευσης, κατάρτισης και διά βίου εκπαίδευσης.

Σε γενικές γραμμές τα διαχρονικά προβλήματα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης για τα άτομα με αναπηρία αφορούν: **α)** στην αντιμετώπιση της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης των ατόμων με αναπηρία ως ζήτημα Ειδικής Αγωγής, **β)** στην έλλειψη σύνδεσης των ειδικών επαγγελματικών δομών για τα άτομα με αναπηρία με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας, και **γ)** στα θεσμικά κενά που οδηγούν στη μη πιστοποίηση των επαγγελματικών προσόντων των ατόμων με αναπηρία που φοιτούν σε δομές επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Ειδικότερα στις/στα βασικές/ά ελλείψεις/εμπόδια των ατόμων με αναπηρία στη διά βίου εκπαίδευση περιλαμβάνονται:

- η έλλειψη προσβασιμότητας υποδομών και εγκαταστάσεων επαγγελματικής,
- εκπαίδευσης και κατάρτισης,
- η έλλειψη προσβάσιμων και προσαρμοσμένων εκπαιδευτικών υλικών και συμπεριληπτικών προγραμμάτων σπουδών,
- η έλλειψη προσβάσιμων εκπαιδευτικών διαδικασιών, υπηρεσιών και εξοπλισμού (όπως συμπεριληπτικές τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνίας, ψηφιακής εκπαίδευσης),
- η ανεπαρκής παροχή προσαρμοσμένων και προσβάσιμων προγραμμάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης, κατάρτισης και διά βίου εκπαίδευσης.

Όλα τα παραπάνω επιβεβαιώνονται από τα στοιχεία της ΔΥΠΑ που καταδεικνύουν τη μειωμένη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στην επαγγελματική κατάρτιση. Συγκεκριμένα στο σύνολο των 29.599 ανέργων με αναπηρία που ήταν εγγεγραμμένοι στο Ειδικό Μητρώο Ανέργων της ΔΥΠΑ το 2022, έχουν λάβει οποιασδήποτε μορφής επαγγελματικής κατάρτισης μόνο το

14,6%.²¹ Επιπλέον, οι σημειούμενες ελλείψεις συνδέονται σε μεγάλο βαθμό με τα υψηλά ποσοστά πρόωρης εγκατάλειψης της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στα άτομα με αναπηρία.²²

Αν και με τον ν. 4763/2020²³ επιχειρήθηκε η αναβάθμιση της επαγγελματικής εκπαίδευσης, κατάρτισης και διά βίου μάθησης στο πλαίσιο μεταρρυθμιστικών πρωτοβουλιών για την παιδεία στην Ελλάδα, θεσπίζοντας έναν ενιαίο στρατηγικό σχεδιασμό και διασυνδέοντας την επαγγελματική εκπαίδευση, κατάρτιση και διά βίου μάθηση με τις πραγματικές ανάγκες της αγοράς εργασίας, **παρ' όλα αυτά η επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση των ατόμων με αναπηρία αποκλείεται σημαντικά από αυτό.**

Συγκεκριμένα εξακολουθούν να υφίστανται δομές επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης για τα άτομα με αναπηρία οι οποίες δεν εντάσσονται στο Εθνικό Σύστημα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης Κατάρτισης Διά Βίου Μάθησης και Νεολαίας, όπως είναι τα Εργαστήρια Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΕΕΕΕΚ), και οι επαγγελματικές σχολές της ΔΥΠΑ (τ. ΟΑΕΔ).²⁴ Αποτέλεσμα της μη ένταξης των δομών αυτών στο θεσμοθετημένο Εθνικό Σύστημα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης Διά Βίου Μάθησης και Νεολαίας, είναι τα άτομα με αναπηρία που φοιτούν σε αυτές να μην μπορούν να πιστοποιήσουν τα αποκτειθέντα προσόντα τους, εξαιτίας της μη αντιστοιχισής τους με το Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων. Γίνεται αντιληπτό ότι αυτό το θεσμικό κενό συμβάλλει στην ακόμη περισσότερο «απομάκρυνση» των ατόμων με αναπηρία από την αγορά εργασίας, από την οποία, σύμφωνα με τα στοιχεία του 2^{ου} Δελτίου Στατιστικής Πληροφόρησης του Παρατηρητηρίου της ΕΣΑμεΑ,²⁵ βιώνουν πλήρη αποκλεισμό.

Θετική εξέλιξη αποτελεί η συμπερίληψη της διάστασης της αναπηρίας (μετά από τη διαβούλευση με την ΕΣΑμεΑ) στην «Αποστολή» της Γενικής Γραμματείας

²¹ Μητρώο Ανέργων ΟΑΕΔ, έτος εξαγωγής: 2022, ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας

²² Βλ. https://www.kanep-gsee.gr/wp-content/uploads/2019/06/ETEKTTH_2017-2018_PART3.pdf

²³ Νόμος 4763/2020 - ΦΕΚ 254/Α/21-12-2020. Εθνικό Σύστημα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και Διά Βίου Μάθησης, ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2018/958 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 28ης Ιουνίου 2018 σχετικά με τον έλεγχο αναλογικότητας.

²⁴ Η σχολή επαγγελματικής κατάρτισης ατόμων με αναπηρία Αθηνών και εκπαιδευτικό κέντρο επαγγελματικής κατάρτισης (ΕΚΕΚ) ΑμεΑ Θεσσαλονίκης.

²⁵ Βλ. Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας (2018). 2ο Δελτίο του Παρατηρητηρίου της ΕΣΑμεΑ. Δείκτες απασχόλησης και πληθυσμός με αναπηρία – μέρος Α'. Διαθέσιμο στο:

<https://www.paratiritirioanapirias.gr/el/results/publications/16/20-deltio-parathrhthrioy-8ematwn-anaphrias-ths-esmea-deiktas-apasxolshshs-kai-plh8ysmos-me-anaphria-meros>

Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης Διά Βίου Μάθησης & Νεολαίας (άρθρο 79 του ν.4763/2020), στην οποία με διακριτό τρόπο υπάρχει η δέσμευση ως προς την υποχρέωση παροχής όλων των μαθησιακών διαδρομών δίχως διακρίσεις και αποκλεισμούς, κάνοντας ρητή αναφορά στα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις ως εξής:

«[Α]ποστολή της Γενικής Γραμματείας Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης, Διά Βίου Μάθησης και Νεολαίας είναι ο σχεδιασμός, ο συντονισμός, η εποπτεία και η αξιολόγηση των πολιτικών, των δράσεων και των προγραμμάτων στους τομείς της επαγγελματικής εκπαίδευσης, της κατάρτισης, της διά βίου μάθησης και της νεολαίας, δίχως διακρίσεις και αποκλεισμούς, [...] με κύριο σκοπό τη θωράκιση του ανθρώπινου δυναμικού της χώρας με σύγχρονα προσόντα, προσαρμοσμένα στις πραγματικές ανάγκες της αγοράς εργασίας, [...] καθώς και τη διασφάλιση των δικαιωμάτων και των ίσων ευκαιριών του συνόλου των νέων, συμπεριλαμβανομένων των νέων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, για την απρόσκοπτη ένταξή τους στην εκπαιδευτική, κοινωνική και οικονομική ζωή της Χώρας».

Στον ίδιο νόμο σημαντική διάταξη αποτελεί η ένταξη των Ενιαίων Ειδικών Επαγγελματικών Γυμνασίων – Λυκείων (ΕΝΕΕΓΥ-Λ) στο επίπεδο (4) του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων. Επίσης, θετική εξέλιξη αποτελεί η ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας σε μία από τις βασικές αρμοδιότητες του Κεντρικού Συμβουλίου Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΚΣΕΕΚ) που περιλαμβάνεται στο άρθρο 4 της Υ.Α. Αριθμ. Κ3/145328²⁶ και αποτυπώνεται ως εξής:

[...] 5) Το ΚΣΕΕΚ παρακολουθεί την εφαρμογή του καθολικού σχεδιασμού υποδομών, εξοπλισμών, υπηρεσιών, εκπαιδευτικού υλικού και διαδικασιών και την παροχή εύλογων προσαρμογών σε όλα τα επίπεδα του ΕΣΕΕΚ για την καταπολέμηση των διακρίσεων σε βάρος των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις και εισηγείται στον Υπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων, εφόσον εντοπίζει αδυναμίες και ελλείψεις, τρόπους για την αντιμετώπισή τους. Προς τούτο συνεργάζεται με τις αρμόδιες υπηρεσίες και με την Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία, (ΕΣΑμεΑ). [...]. Στο πλαίσιο αυτό το 2021 στη σύσταση του ΚΣΕΕΚ, στη Γενική Γραμματεία Επαγγελματικής Εκπαίδευσης Κατάρτισης, Διά Βίου Μάθησης και Νεολαίας, συμμετέχει εκπρόσωπος της ΕΣΑμεΑ.

²⁶ ΦΕΚ 5577/Β'/2021

Όμως, για την αποτελεσματική διάχυση της διάστασης της αναπηρίας στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση απαιτείται η συμμετοχή εκπροσώπων των ατόμων με αναπηρία σε όλα τα όργανα διακυβέρνησης του Εθνικού Συστήματος Επαγγελματικής Εκπαίδευσης Κατάρτισης Διά Βίου Μάθησης, και Νεολαίας και όχι μόνο στο ΚΣΕΕΚ, αλλά και στα Συμβούλια Σύνδεσης με την Παραγωγή και την Αγορά Εργασίας (ΣΣΠΑΕ) και στην Κεντρική Επιστημονική Επιτροπή (ΚΕΕ).

Θετική εξέλιξη αποτελεί η ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας, κατόπιν διαβούλευσης με την ΕΣΑμεΑ στο Στρατηγικό Σχέδιο Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης, Διά Βίου Μάθησης και Νεολαίας 2022-2024²⁷ που κατατέθηκε στη Βουλή τον Μάρτιο του 2022. Συγκεκριμένα στο άρθρο 2.3.3 αναφέρεται ρητώς ότι αποτελεί προτεραιότητα

«[η] εξασφάλιση ίσων ευκαιριών στη διαδρομή της τυπικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και στη διά βίου μάθηση για τα άτομα με αναπηρία, [...] για τη μείωση του κοινωνικού αποκλεισμού και την ενεργητική ένταξή τους στην κοινωνία και την απασχόληση. Η προώθηση της ισότιμης συμμετοχής όλων και ιδιαίτερα των ατόμων με Αναπηρία, [...] σε όλες τις δράσεις της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και της Γενικής Εκπαίδευσης Ενηλίκων, συνεισφέρει στη συνολική διασφάλιση της κοινωνικής ευημερίας και αλληλεγγύης».

Επιπροσθέτως στο άρθρο 2.3.3.2 αποτυπώνεται ότι την περίοδο 2022-2024 αναμένεται να αναπτυχθούν πρωτοβουλίες και παρεμβάσεις για την ικανοποίηση αναγκών για επαγγελματική εκπαίδευση κατάρτιση και διά βίου μάθηση των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις.

Ενδεικτικά αναφέρονται δράσεις όπως:

- η διαμόρφωση από κοινού ειδικοτήτων ΙΕΚ για άτομα με αναπηρία σε συνεργασία με την ΕΣΑμεΑ το Υπουργείο Υγείας και επιστημονικές ενώσεις,
- η διαμόρφωση ή/και ο εκσυγχρονισμός Οδηγών Κατάρτισης για άτομα με αναπηρία σε συνεργασία με την ΕΣΑμεΑ και άλλους κοινωνικούς εταίρους,
- η έναρξη διαλόγου για τις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία σε θέματα αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης και η περαιτέρω ενίσχυση των ΙΕΚ. Ειδικής Αγωγής,

²⁷

https://www.gsvetlly.minedu.gov.gr/publications/docs2023/STRATIGIKO_SXEDIO_EEKDVMN_2022-2024.pdf

- η συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων για την ενίσχυση της τυπικής επαγγελματικής εκπαίδευσης των ατόμων με αναπηρία,
- η διαμόρφωση Οδηγού προσβασιμότητας, ο οποίος, μόλις οριστικοποιηθεί, θα συμπεριληφθεί στους κανονισμούς λειτουργίας των Δημοσίων ΙΕΚ,
- η ενίσχυση της μαθητείας των αποφοίτων των Ενιαίων Ειδικών Επαγγελματικών Γυμνασίων-Λυκείων (ΕΝΕΕΓΥ-Λ) με τη συνδρομή της ΕΣΑμεΑ, άλλων κοινωνικών εταίρων και συναρμόδιων Υπουργείων και φορέων,
- η συνεργασία των μελών των ΣΣΠΑΕ με εκπροσώπους των ενώσεων των ατόμων με αναπηρία της εκάστοτε περιφέρειας για την ενημέρωση του ΚΣΕΕΚ περί της αναφερόμενης αρμοδιότητας της εφαρμογής του καθολικού σχεδιασμού σε επίπεδο περιφέρειας,
- η συνεργασία με την ΕΣΑμεΑ για την ικανοποίηση των αναγκών των ατόμων με αναπηρία για δράσεις μη τυπικής μάθησης,
- η μέριμνα για συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στις εξετάσεις πιστοποίησης, λαμβάνοντας υπόψη τις αρχές του καθολικού σχεδιασμού και των εύλογων προσαρμογών,
- η μέριμνα για ενημέρωση-ευαισθητοποίηση των ατόμων με αναπηρία περί όλων των εναλλακτικών διαδρομών μάθησης, λαμβάνοντας υπόψη τις αρχές του καθολικού σχεδιασμού και των εύλογων προσαρμογών.

Επιπλέον στο ίδιο άρθρο του Στρατηγικού Σχεδίου Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης, Διά Βίου Μάθησης και Νεολαίας 2022-2024 προβλέπεται ο σχεδιασμός και η παροχή εξειδικευμένων προγραμμάτων, σύμφωνα και με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας, η παροχή εκπαιδευτικών προγραμμάτων με φιλικές μεθόδους διδασκαλίας και η βελτίωση της προσβασιμότητας των εκπαιδευτικών μονάδων, που αποτελούν δράσεις που συμβάλλουν ουσιαστικά στην προώθηση της ενταξιακής διαδικασίας των ατόμων με αναπηρία και άλλων ευάλωτων ομάδων στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση.

Τέλος, αξίζει να σημειώσουμε ότι η Στρατηγική για την Αναβάθμιση των Δεξιοτήτων του Εργατικού Δυναμικού και τη Διασύνδεση με την Αγορά Εργασίας²⁸ ενώ αποτελεί ένα κείμενο στρατηγικού χαρακτήρα με σκοπό

²⁸ Βλ. <https://ypergasias.gov.gr/stratigiki-gia-tin-anavathmisi-ton-dexiotiton-tou-ergatikou-dynamikou-kai-ti-diasyndesi-tou-me-tin-agora-ergasias/>

«τη διαμόρφωση ενός συνεκτικού πλαισίου για τη διάγνωση των αναγκών της αγοράς εργασίας σε δεξιότητες, την πρόβλεψη των αναγκών αυτών στο εγγύς και μεσοπρόθεσμο μέλλον και την αξιοποίηση και προσαρμογή των δράσεων συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης, προκειμένου το εργατικό δυναμικό να αποκτά ή να αναβαθμίζει δεξιότητες, ώστε να είναι δυνατή η άμεση και επιτυχής διασύνδεσή του με την αγορά εργασίας» (παρ.1 του άρθρ. 26 του ν.4921/2022),

Ωστόσο, δεν συμπεριλαμβάνεται σε αυτό η διάσταση της αναπηρίας καθώς δεν λαμβάνονται υπόψη οι ανάγκες των ατόμων με αναπηρία.

4 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ, ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

Από το 2019, χρονιά κατά την οποία το ελληνικό κράτος εξετάστηκε από την Επιτροπή, μέχρι και σήμερα, έχουν προκύψει συγκεκριμένες δεσμεύσεις για τη χώρα. Ειδικότερα, **πρώτη δέσμευση** αποτελούν οι **Τελικές Παρατηρήσεις της Επιτροπής** που προέκυψαν ύστερα από τον εποικοδομητικό διάλογο που είχε η Επιτροπή με την αντιπροσωπία του ελληνικού κράτους. **Δεύτερη δεσμευτική δράση** αποτελεί το **Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία** που δημοσιεύθηκε το 2020 και περιλαμβάνει τις δράσεις που σχεδιάζει να υλοποιήσει το ελληνικό κράτος ως προς την προάσπιση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία. Τέλος, σε επίπεδο των υπουργείων, προκύπτουν **δεσμεύσεις από τα τομεακά Σχέδια Δράσης** (π.χ. Ετήσια Σχέδια Δράσης του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων για τα έτη 2021 και 2022). Το περιεχόμενο αυτών των δεσμευτικών δράσεων απεικονίζονται στον ακόλουθο πίνακα.

Πίνακας 1. Αντιστοίχιση των συστάσεων της Επιτροπής των Η.Ε. με τους στόχους και δράσεις του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία και το Ετήσιο Σχέδιο Δράσης του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων

Συστάσεις Επιτροπής CRPD (2019)	Στόχοι και Δράσεις στο Εθνικό Σχέδιο για τα Δικαιώματα των Ατόμων με αναπηρία (2020)	Ετήσιο Σχέδιο Δράσης Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων 2021 ²⁹	Ετήσιο Σχέδιο Δράσης Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων 2022 ³⁰
Στρατηγική για τη συμπεριληπτική εκπαίδευση στη Δια Βίου Εκπαίδευση (Δεν υπάρχει ολοκληρωμένη και	Οριζόντια Δράση: Ενσωμάτωση των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας, επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση	Στόχος 4: Κατάρτιση Εθνικής Στρατηγικής για την ενίσχυση της Δια Βίου μάθησης	

²⁹ Το Ετήσιο Σχέδιο Δράσης του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων για το έτος 2021 είναι διαθέσιμο στο: <https://www.government.gov.gr/wp-content/uploads/2021/03/Υπουργείο-Παιδείας-και-Θρησκευμάτων.pdf>

³⁰ Το Ετήσιο Σχέδιο Δράσης του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων για το έτος 2022 είναι διαθέσιμο στο:

https://www.government.gov.gr/wp-content/uploads/2021/12/yp_paideias_2022.pdf

<p>σαφής νομοθεσία, ή στρατηγική ή διάθεση πόρων για τη συμπεριληπτική εκπαίδευση, ειδικότερα σε σχέση με τη δια-βίου μάθηση)</p>	<p>Στόχος 12: Εκπαίδευση και Κατάρτιση για όλους</p> <p>Υπο-Στόχος 1. Ανάπτυξη και υλοποίηση Στρατηγικού Σχεδίου Δράσης για την ισότιμη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία σε μία ποιοτική, συμπεριληπτική/ενταξιακή εκπαίδευση.</p> <p>Δράση: Διασφαλίζουμε την ισότιμη πρόσβαση [...] σε ποιοτική δια βίου εκπαίδευση για όλους.</p> <p>Υπο-Στόχος 6. Ενισχύουμε την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση των μαθητών με αναπηρία και τον επαγγελματικό τους προσανατολισμό</p> <p>Δράση (Ενδεικτική): Σχεδιάζουμε την πιλοτική εφαρμογή αναμόρφωσης και αναβάθμισης των Ειδικών Εργαστηρίων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΕΕΕΕΚ) με στόχο την αύξηση της απορροφητικότητας των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας. Στο πλαίσιο της νομοπαρασκευαστικής διαδικασίας, θα διερευνηθεί η θεσμοθέτηση δομών ατόμων με αναπηρία μεταγυμνασιακής ειδικής επαγγελματικής</p>	<p>Στόχος 1</p> <p>Δράση 1.3: Ευρεία Πρόσβαση στην εκπαίδευση.</p> <p>Έργο: Προώθηση της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης (και στις δομές επαγγελματικής εκπαίδευσης και δια βίου μάθησης)</p>	<p>Στόχος 3: Δράση 3.9: Εθνική Στρατηγική για τα Άτομα με Αναπηρία</p> <p>Στόχος 5. Δράση 5.1: Επικαιροποίηση της εθνικής στρατηγικής για την ενίσχυση της Διά Βίου Μάθησης, βάσει των νέων ευρωπαϊκών πολιτικών.</p> <p>Στόχος 5 Δράση 5.3: Αναβάθμιση δεξιοτήτων με έμφαση στις ψηφιακές δεξιότητες, περιβαλλοντική βιωσιμότητα, κοινωνική συνοχή και κοινωνική δικαιοσύνη</p> <p>Έργο: Σχεδιασμός και υλοποίηση στοχευμένων προγραμμάτων Δια Βίου Μάθησης για Άτομα με Αναπηρία και δη για εκείνα που βιώνουν πολλαπλές διακρίσεις. π.χ. νέους και νέες, γυναίκες,</p>
---	---	---	--

	<p>εκπαίδευσης και κατάρτισης.</p> <p>Υπο-Στόχος 8. Διασφαλίζουμε την ισότιμη πρόσβαση στη διά βίου εκπαίδευση και κατάρτιση</p> <p>Δράση (ενδεικτική): Σχεδιάζουμε και υλοποιούμε στοχευμένα προγράμματα Διά Βίου Μάθησης για τα άτομα με αναπηρία που βιώνουν πολλαπλές διακρίσεις (π.χ. νέους και νέες, γυναίκες, μετανάστες, πρόσφυγες με αναπηρία)</p> <p>Υπο-Στόχος 9. Αναπτύσσουμε πιλοτικά προγράμματα για ειδικά θέματα συμπεριληπτικής/ενταξιακής εκπαίδευσης</p> <p>Δράση: Σχεδιάζουμε και υλοποιούμε πιλοτικό πρόγραμμα για την αναβάθμιση των Ειδικών Εργαστηρίων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΕΕΕΕΚ) με στόχο την ενεργή συμμετοχή των μαθητών και την ποιοτικά αρτιότερη εκπαίδευση και κατάρτισή τους, σύμφωνα με τα ατομικά χαρακτηριστικά τους σε συσχέτιση με το πρόγραμμα των Ενιαίων Ειδικών Επαγγελματικών Γυμνασίων και Λυκείων (ΕΝΕΕΓΥΛ) και την</p>	<p>μετανάστες, πρόσφυγες με αναπηρία.</p>
--	---	---

	<p>απορροφητικότητα στην αγορά εργασίας.</p> <p>Υπο- στόχος 19. Παρέχουμε επαγγελματική κατάρτιση και συμβουλευτική υποστήριξη σε νέους με αναπηρία.</p> <p>Δράση: Θέτουμε συγκεκριμένους δείκτες επίτευξης για τα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και συμβουλευτικής υποστήριξης για άτομα με αναπηρία στη Σχολή Επαγγελματικής Κατάρτισης ΑμεΑ Αθηνών και στον Φάρο Τυφλών (180 άτομα), στο Εκπαιδευτικό Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης ΑμεΑ Θεσσαλονίκης (170 άτομα) και για τα Εργαστήρια Προστατευμένης Εργασίας (30 άτομα).</p>		
<i>Φυσική Προσβασιμότητα</i>	<p>Στόχος 12: Εκπαίδευση και Κατάρτιση για όλους</p> <p>Υπο-Στόχος 1. Αναπτύσσουμε και υλοποιούμε Στρατηγικό Σχέδιο Δράσης για την ισότιμη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία σε μία ποιοτική, συμπεριληπτική/ενταξιακή εκπαίδευση.</p> <p>Δράση: Βελτιώνουμε την προσβασιμότητα [...], των δομών διά βίου εκπαίδευσης, [...].</p>	Δράση 1.3 Ευρεία Πρόσβαση στην εκπαίδευση.	

<p>Προσβάσιμα και προσαρμοσμένα εκπαιδευτικά υλικά & Συμπεριληπτικά προγράμματα σπουδών</p>	<p>Στόχος 12: Εκπαίδευση και Κατάρτιση για όλους: Υπο-Στόχος 4. Βελτιώνουμε την περιβαλλοντική και μαθησιακή προσβασιμότητα, με παροχές και προσαρμογές στο περιβάλλον, στην υποστηρικτική τεχνολογία, στο εκπαιδευτικό υλικό και στην κοινωνική ζωή (π.χ. πολιτιστικές και αθλητικές δραστηριότητες) σε όλες τις εκπαιδευτικές δομές όλων των βαθμίδων</p> <p>Δράση: Συντάσσουμε Αναλυτικά Προγράμματα για [...] για τα Ειδικά Εργαστήρια Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΕΕΕΕΚ) που να ανταποκρίνονται στις σύγχρονες εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών με αναπηρία και να δημιουργούν γέφυρες σύνδεσης με τη γενική εκπαίδευση και την αγορά εργασίας.</p> <p>Υπο-Στόχος 18. Υλοποιούμε προγράμματα Ψηφιακής Κατάρτισης ατόμων με αναπηρία Δράση: Μεριμνούμε για την ψηφιακή κατάρτιση ηλικιωμένων με προβλήματα όρασης ή ακοής για την αύξηση του βαθμού αυτονομίας τους, τη διευκόλυνση της καθημερινότητάς τους (π.χ. δυνατότητα υποβολής φορολογικής</p>	<p>Δράση 1.3 Ευρεία Πρόσβαση στην εκπαίδευση.</p>	
---	---	--	--

	<p>δήλωσης, ηλεκτρονικές πληρωμές, υποβολή ηλεκτρονικών αιτήσεων κ.λπ.) και την πρόσβαση στην πληροφόρηση μέσω της περιήγησης στο διαδίκτυο για οποιαδήποτε θέμα της καθημερινής τους ζωής. Δράση: Μεριμνούμε για την ψηφιακή επανακατάρτιση Ενηλίκων ΑμεΑ για άτομα που σε κάποια φάση της ενήλικης ζωής τους απέκτησαν κάποιας μορφής αναπηρία και ενώ είναι ήδη ψηφιακά καταρτισμένα, υπάρχει ανάγκη επανακατάρτισής τους στη χρήση νέων τεχνολογιών, με εξειδίκευση ανάλογα με το είδος της αναπηρίας (αναπηρία όρασης, κώφωση ή βαρηκοΐα, κινητικές αναπηρίες, πολλαπλές αναπηρίες).</p>		
--	---	--	--

4.1 Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία

Στο **Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία** η σύσταση της Επιτροπής των ΗΕ σχετικά με την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση έχει συμπεριληφθεί στον **υπο-στόχο 12.1 «Ανάπτυξη και υλοποίηση Στρατηγικού Σχεδίου Δράσης για την ισότιμη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία σε μία ποιοτική, συμπεριληπτική/ενταξιακή εκπαίδευση»** του **Στόχου 12 «Εκπαίδευση και Κατάρτιση για όλους»**.

Πιο αναλυτικά:

Στόχος 12: Εκπαίδευση και Κατάρτιση για όλους

1. Αναπτύσσουμε και υλοποιούμε Στρατηγικό Σχέδιο Δράσης [*] για την ισότιμη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία σε μία ποιοτική, συμπεριληπτική/ενταξιακή εκπαίδευση

- Δημιουργούμε νομοθετικό πλαίσιο ικανό να προάγει τον συμπεριληπτικό/ενταξιακό στόχο. Σχεδιάζουμε επιμέρους νομοθετικές ρυθμίσεις και μελετάμε την ανάγκη σύνταξης νέου νομοθετικού πλαισίου.
- Ενισχύουμε τις ενταξιακές δομές εκπαίδευσης και υποστήριξης.
- Διασφαλίζουμε την ισότιμη πρόσβαση σε ποιοτική τριτοβάθμια εκπαίδευση και σε ποιοτική δια βίου εκπαίδευση για όλους.
- Βελτιώνουμε την προσβασιμότητα των σχολείων, των Πανεπιστημίων, των δομών διά βίου εκπαίδευσης, των Κέντρων Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης (ΚΕΣΥ), της κεντρικής υπηρεσίας του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων και των αποκεντρωμένων υπηρεσιών. Ενδεικτικά: στο νέο νομοσχέδιο επαγγελματικής εκπαίδευσης, κατάρτισης και διά βίου μάθησης που πρόκειται να κατατεθεί στη Βουλή, προβλέπεται ρύθμιση για την προσβασιμότητα των ατόμων με αναπηρία στα Κέντρα Διά Βίου Μάθησης τύπου 1 (ΚΔΒΜ 1).
- Εκπαιδεύουμε και επιμορφώνουμε τους εκπαιδευτικούς, ώστε να ανταποκρίνονται στις ανάγκες όλων των μαθητών.
- Ενισχύουμε τις συμπεριληπτικές/ενταξιακές δομές εκπαίδευσης και υποστήριξης φοιτητών (π.χ. Μονάδες Προσβασιμότητας Φοιτητών με αναπηρία (ΦμεΑ), μορφές εξατομικευμένης στήριξης φοιτητών, υπηρεσίες καταγραφής αναγκών των ΦμεΑ, υπηρεσίες ψυχολογικής συμβουλευτικής για ΦμεΑ, υπηρεσίες μεταφοράς ΦμεΑ.
- Εισάγουμε τη συμπεριληπτική/ενταξιακή διάσταση στα προγράμματα σπουδών, με ιδιαίτερη έμφαση στα προγράμματα των Παιδαγωγικών Τμημάτων και των Σχολών Ανθρωπιστικών Επιστημών.
- Διενεργούμε καμπάνια ενημέρωσης για το Στρατηγικό Σχέδιο Δράσης και τα επιμέρους έργα και ενέργειες που υλοποιούνται στο πλαίσιο του σχεδίου.

* Στο Στρατηγικό Σχέδιο Δράσης θα ενταχθούν οι επιμέρους δράσεις του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων που ακολουθούν υπό τον ίδιο στόχο (Στόχος 12: Εκπαίδευση και Κατάρτιση για όλους).

Χρονοδιάγραμμα:

Οκτώβριος 2020: Σύνταξη Στρατηγικού Σχεδίου
 Νοέμβριος 2020: Δημιουργία εποπτικού πλαισίου εφαρμογής του Στρατηγικού Σχεδίου με συγκεκριμένους δείκτες και στόχους.
 Νοέμβριος 2020 - Δεκέμβριος 2024: Υλοποίηση Στρατηγικού Σχεδίου Υπεύθυνος φορέας: Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων

Όπως προκύπτει από την ανάλυση του Παρατηρητηρίου, η σύσταση της Επιτροπής προς τη χώρα να υιοθετήσει και να εφαρμόσει μια

συνεκτική στρατηγική για τη συμπεριληπτική εκπαίδευση στη διά βίου εκπαίδευση έχει ενσωματωθεί στο ΕΣΔ, προβλεπόμεν στον **υποστόχο 12.1 «Ανάπτυξη και υλοποίηση Στρατηγικού Σχεδίου Δράσης για την ισότιμη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία σε μία ποιοτική, συμπεριληπτική/ενταξιακή εκπαίδευση»** του **Στόχου 12 «Εκπαίδευση και Κατάρτιση για όλους»** όπου η ανάπτυξη του Στρατηγικού Σχεδίου Δράσης για την ισότιμη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία σε μια ποιοτική, συμπεριληπτική/ενταξιακή εκπαίδευση, σύμφωνα με την ενημέρωση που έχουμε, έχει ήδη ολοκληρωθεί. Ωστόσο, το **διαμορφωμένο Στρατηγικό Σχέδιο Δράσης, δεν είναι προσβάσιμο** στους πολίτες, στα άτομα με αναπηρία και στις αντιπροσωπευτικές τους οργανώσεις, ούτε έχει δημοσιευτεί σε επίσημη ιστοσελίδα της κυβέρνησης.

Σημαντική εξέλιξη όμως υπήρξε η **ψήφιση του ν. 4763/2020** ο οποίος συμπεριλαμβάνει θετικές διατάξεις όπως: **α)** τη δέσμευση του Υπουργείου Παιδείας, μέσω της ρητής αναφοράς στην «Αποστολή» της Γενικής Γραμματείας Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης Διά Βίου Μάθησης και Νεολαίας, ως προς την υποχρέωση παροχής όλων των μαθησιακών, διαδρομών δίχως διακρίσεις και αποκλεισμούς στα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, **β)** την ένταξη των Ενιαίων Ειδικών Επαγγελματικών Γυμνασίων και Λυκείων (ΕΝΕΕΓΥΛ-Λ) στο επίπεδο (4) του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων, και **γ)** τη θέσπιση της συμμετοχής εκπροσώπου της ΕΣΑμεΑ στο Κεντρικό Συμβούλιο Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΚΣΕΕΚ).

Παρ' όλα αυτά, **αξίζει να αναφερθεί ότι δεν λήφθηκαν υπόψη οι σημαντικές επισημάνσεις της ΕΣΑμεΑ κατά τη διαδικασία της διαβούλευσης** επί του νομοσχεδίου και οι οποίες αφορούν:

- Τη συμπερίληψη της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης των ατόμων με αναπηρία στο πεδίο των αρμοδιοτήτων της Γενικής Γραμματείας Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης Διά Βίου Μάθησης & Νεολαίας. Η μέχρι τώρα ένταξη της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης των ατόμων με αναπηρία στην ειδική αγωγή αποτελεί κατάφωρη παραβίαση της αρχής της συμπερίληψης στην εκπαίδευση και δυσμενή διάκριση σε βάρος των ατόμων με αναπηρία.
- Τη συμπερίληψη των Εργαστηρίων Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης & Κατάρτισης (ΕΕΕΕΚ) και των επαγγελματικών σχολών της ΔΥΠΙΑ (τ. ΟΑΕΔ) [σχολή επαγγελματικής κατάρτισης ατόμων με αναπηρία Αθηνών και εκπαιδευτικό κέντρο επαγγελματικής κατάρτισης (ΕΚΕΚ) ΑμεΑ Θεσσαλονίκης] στο Εθνικό Σύστημα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης Κατάρτισης Διά Βίου Μάθησης & Νεολαίας, ώστε να πιστοποιούνται τα

αποκτειθέντα προσόντα των αποφοίτων και να αντιστοιχίζονται με το Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων.³¹

Τη συμμετοχή εκπροσώπων των ατόμων με αναπηρία σε όλα τα όργανα διακυβέρνησης του Εθνικού Συστήματος Επαγγελματικής Εκπαίδευσης Κατάρτισης και Διά Βίου Μάθησης και Νεολαίας. Η εκπροσώπηση της ΕΣΑμεΑ δεν αρκεί να είναι μόνο στο ΚΣΕΕΚ, αλλά και στα Συμβούλια Σύνδεσης με την Παραγωγή και την Αγορά Εργασίας (ΣΣΠΑΕ) και στην Κεντρική Επιστημονική Επιτροπή (ΚΕΕ) με σκοπό την αποτελεσματικότερη διάχυση της διάστασης της αναπηρίας στην επαγγελματική εκπαίδευση, κατάρτιση και διά βίου εκπαίδευση.

Θετική εξέλιξη κατά το διάστημα αναφοράς υπήρξε η κατάθεση του Στρατηγικού Σχεδίου Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης, Διά Βίου Μάθησης και Νεολαίας 2022-2024³² στη Βουλή τον Μάρτιο του 2022, στο οποίο αναφέρεται ρητώς η προώθηση της ισότιμης συμμετοχής όλων και ιδιαίτερα των ατόμων με αναπηρία, σε όλες τις δράσεις της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και της Γενικής Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Επιπροσθέτως συμπεριλαμβάνει (όπως προαναφέρθηκε παραπάνω) ένα ευρύ φάσμα πρωτοβουλιών/παρεμβάσεων που αναμένεται να αναπτυχθούν την περίοδο 2022-2024 για την ικανοποίηση αναγκών για επαγγελματική εκπαίδευση κατάρτιση και διά βίου μάθηση των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις.

Επιπλέον, σε ότι αφορά την επαγγελματική εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία, στην *Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία*³³ αναφέρονται οι εξής εξελίξεις:

- Έγκριση της χρηματοδότησης μέσω του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΤΑΑ / Recovery and Resilience Facility – RRF) του έργου που αφορά προγράμματα Ψηφιακής Κατάρτισης ατόμων με αναπηρία [προς ικανοποίηση του Υποστόχου 18 του ΕΣΔ (Βλ. πίνακα ενότητας 1.2)].
- Ολοκλήρωση έως τον Δεκέμβριο του 2021 της διαδικασίας καθορισμού συγκεκριμένων δεικτών απόδοσης για τα προγράμματα επαγγελματικής

³¹ Η επιστολή που απέστειλε η ΕΣΑμεΑ στο πλαίσιο της διαβούλευσης του σχεδίου νόμου για το «Εθνικό Σύστημα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και Διά Βίου Μάθησης και άλλες διατάξεις» είναι διαθέσιμη στο: <http://esamea.gr/our-actions/ypdbmth/5071-dimosia-diaboyleysi-gia-to-sxedio-nomoy-ethniko-systima-epaggelmatikis-ekpaideysis-katartisis-kai-dia-bioy-mathisis-kai-alles-diataxeisa-i-apantisi-tis-e-s-a-mea>

³² Βλ.

https://www.gsvetly.minedu.gov.gr/publications/docs2023/STRATIGIKO_SXEDIO_EEKDVMN_2022-2024.pdf

³³ Βλ. Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία. Διαθέσιμη στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

κατάρτισης (180 νέα άτομα) και συμβουλευτικής υποστήριξης (180 νέα άτομα) για άτομα με αναπηρία στη Σχολή Επαγγελματικής Κατάρτισης ΑμεΑ Αθηνών, στον Φάρο Τυφλών, στο Εκπαιδευτικό Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης ΑμεΑ Θεσσαλονίκης και για τα Εργαστήρια Προστατευμένης Εργασίας (30 νέα άτομα) [προς ικανοποίηση του Υποστόχου 19 του ΕΣΔ (Βλ. Βλ. πίνακα ενότητας 1.2)].

- Προώθηση δράσεων για τη μεταφορά καλών πρακτικών από άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συγκεκριμένα, το Εκπαιδευτικό Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΕΚΕΚ) ΑμεΑ Θεσσαλονίκης συμμετέχει στο πρόγραμμα erasmus+, στη δράση ΚΠΑ2 σε συνεργασία με τη Μεγάλη Βρετανία, την Πολωνία και την Ρουμανία. Το πρόγραμμα θα διαρκέσει μέχρι το 2022 και ο στόχος του είναι η δημιουργία στρατηγικών συνεργασίας που υποστηρίζουν και προωθούν την καινοτομία. [προς ικανοποίηση του Υποστόχου 19 του ΕΣΔ (Βλ. πίνακα ενότητας 1.2)].

4.2 Ετήσια Σχέδια Δράσης 2021 και 2022 του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων

Στο σχέδια δράσης του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων για τα έτη 2021 και 2022, οι δράσεις που σχετίζονται με την επαγγελματική εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία έχουν συμπεριληφθεί στον **υπο-στόχο 1.3 «Ευρεία πρόσβαση στην εκπαίδευση»** του **Στόχου 1 «Πρωτοβάθμια & Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση – Εμπιστοσύνη στο Δημόσιο Σχολείο»** του Σχεδίου Δράσης για το 2021 και στους **υπο-στόχους 5.1 «Επικαιροποίηση της εθνικής στρατηγικής για την ενίσχυση της Διά Βίου Μάθησης, βάσει των νέων ευρωπαϊκών πολιτικών»** και **5.3 «Αναβάθμιση δεξιοτήτων με έμφαση στις ψηφιακές δεξιότητες, περιβαλλοντική βιωσιμότητα, κοινωνική συνοχή και κοινωνική δικαιοσύνη»** τους **Στόχου 5 «Κατάρτιση εθνικής στρατηγικής για την ενίσχυση της Διά Βίου Μάθησης»**.

5 ΚΕΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ: ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ, ΟΡΙΖΟΝΤΙΕΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΕΥΜΕΝΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΣΥΣΤΑΣΕΩΝ

Οι πολιτικές που αφορούν στην επαγγελματική εκπαίδευση, κατάρτιση και δια βίου εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία είναι αναγκαίο να ευθυγραμμιστούν απόλυτα με το υφιστάμενο πλαίσιο για την αναπηρία. Πιο συγκεκριμένα, το Υπουργείο οφείλει να λάβει υπόψη στον πολιτικό του σχεδιασμό το *Σύνταγμα της Χώρας*, το σύνολο των άρθρων της *Σύμβασης* και ειδικότερα τις απαιτήσεις του άρθρου 24 της Σύμβασης και του Γενικού Σχολίου 4 της Επιτροπής που αφορά το δικαίωμα στη συμπεριληπτική εκπαίδευση, την *Agenda 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη*, για την εφαρμογή της οποίας η χώρα μας έχει δεσμευτεί, τον *Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων* και ιδιαίτερα το άρθρο 17 «Ένταξη ατόμων με αναπηρία», την *Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030* κ.λπ.

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, καθώς και την παρ. 1 του άρθρου 60 του ν. 4488/2017, απαιτείται η οριζόντια ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας σε κάθε νομοθετική πρωτοβουλία, διαδικασία, δράση, μέτρο και πρόγραμμα, με στόχο τη διασφάλιση του δικαιώματος των ατόμων με αναπηρία πρόσβασης στα ψηφιακά περιβάλλοντα και στην πληροφορία.

Ειδικότερα, λαμβάνοντας υπόψη την υφιστάμενη κατάσταση σχετικά με το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στην επαγγελματική εκπαίδευση, η οποία και παρουσιάστηκε στην ενότητα 3 του παρόντος αρχείου, καθώς και τις ισχύουσες διεθνείς και εθνικές δεσμεύσεις του ελληνικού κράτους και τη μέχρι σήμερα πορεία υλοποίησης αυτών, η ΕΣΑμεΑ και το «Παρατηρητήριο» προτείνουν τα εξής:

5.1 Ειδικές Συστάσεις

- Επέκταση του πεδίου εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης και μη διάκρισης κατά τον ν.4443/2016 (ΦΕΚ Α' 232) και σε άλλους τομείς πέραν της απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης.
- Νομοθετική ρύθμιση για την απαλοιφή από τις γνωματεύσεις αναπηρίας του ρατσιστικού χαρακτηρισμού «ακατάλληλος για εργασία ή έχει μόνιμη αναπηρία». Εξαιτίας αυτού του χαρακτηρισμού τα άτομα με αναπηρία δεν

μπορούν να ενταχθούν στο μητρώο ανεργίας της Δ.ΥΠ.Α³⁴ και ως εκ τούτου να συμμετέχουν σε ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης ή/και σε προγράμματα και μέτρα που στοχεύουν στην ανάπτυξη και βελτίωση των επαγγελματικών δεξιοτήτων και προώθησης στην απασχόληση.

- Συμπερίληψη της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης των ατόμων με αναπηρία στο πεδίο των αρμοδιοτήτων της Γενικής Γραμματείας Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης Διά Βίου Μάθησης & Νεολαίας.
- Αναβάθμιση του συνόλου των δομών επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης των ατόμων με αναπηρία, όπως των Εργαστηρίων Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης & Κατάρτισης (ΕΕΕΕΚ) και των επαγγελματικών σχολών της ΔΥΠΙΑ (τ. ΟΑΕΔ) [σχολή επαγγελματικής κατάρτισης ατόμων με αναπηρία Αθηνών και εκπαιδευτικό κέντρο επαγγελματικής κατάρτισης (ΕΚΕΚ) ΑμεΑ Θεσσαλονίκης] με τη συμπερίληψή τους στο Εθνικό Σύστημα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης Κατάρτισης Διά Βίου Μάθησης & Νεολαίας, προκειμένου να υπάρξει αντιστοίχιση των προσόντων που αποκτούνται σε αυτές με το Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων.
- Ενίσχυση της συμμετοχής της ΕΣΑμεΑ σε όλα τα όργανα διακυβέρνησης του Εθνικού Συστήματος Επαγγελματικής Εκπαίδευσης Κατάρτισης Διά Βίου Μάθησης & Νεολαίας, προκειμένου να διασφαλιστεί η οριζόντια εφαρμογή των αρχών του καθολικού σχεδιασμού και της αρχής της μη διάκρισης λόγω αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησής του.
- Ανάπτυξη συστηματικής συνεργασίας των αρμόδιων υπηρεσιών του Υπουργείου Παιδείας με την ΕΣΑμεΑ για την υλοποίηση εντός του προβλεπόμενου χρονοδιαγράμματος 2022 -2024, των πρωτοβουλιών/παρεμβάσεων για την ικανοποίηση των αναγκών των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις που προβλέπονται στο πλαίσιο του Στρατηγικού Σχεδίου Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης, Διά Βίου Μάθησης και Νεολαίας. Όπως ενδεικτικά:
 - ✓ διαμόρφωση από κοινού ειδικοτήτων ΙΕΚ για άτομα με αναπηρία,
 - ✓ διαμόρφωση / εκσυγχρονισμός των Οδηγών Κατάρτισης για άτομα με αναπηρία,

³⁴ Εξαιρέση αποτελούν τα άτομα με ψυχική ή νοητική αναπηρία με ποσοστό αναπηρίας 50% και άνω που είναι δυνατή η εγγραφή τους στο μητρώο ανέργων της Δημόσιας Υπηρεσίας Απασχόλησης (ΔΥΠΙΑ τ. ΟΑΕΔ) ακόμη και στην περίπτωση που αναφέρεται στο πιστοποιητικό αναπηρίας τους ανικανότητα για κάθε βιοποριστική εργασία, με την προϋπόθεση να προσκομίσουν γνωμάτευση μονάδας ψυχικής υγείας (άρθρο 23, ν.4488/2017).

- ✓ διάλογος για τις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία σε θέματα αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης και η περαιτέρω ενίσχυση των ΙΕΚ Ειδικής Αγωγής,
 - ✓ ενίσχυση της τυπικής και της μη τυπικής επαγγελματικής εκπαίδευσης των ατόμων με αναπηρία,
 - ✓ διαμόρφωση Οδηγού προσβασιμότητας, ο οποίος θα συμπεριληφθεί στους κανονισμούς λειτουργίας των Δημοσίων ΙΕΚ.,
 - ✓ ενίσχυση της μαθητείας των αποφοίτων των Ενιαίων Ειδικών Επαγγελματικών Γυμνασίων-Λυκείων,
 - ✓ συνεργασία των μελών των Συμβουλίων Σύνδεσης με την Παραγωγή και την Αγορά Εργασίας με εκπροσώπους των ενώσεων των ατόμων με αναπηρία της περιφέρειας για την εφαρμογή του καθολικού σχεδιασμού σε περιφερειακό επίπεδο,
 - ✓ μέριμνα για συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στις εξετάσεις πιστοποίησης, λαμβάνοντας υπόψη τις αρχές του καθολικού σχεδιασμού και των εύλογων προσαρμογών,
 - ✓ μέριμνα για ενημέρωση-ευαισθητοποίηση των ατόμων με αναπηρία περί όλων των εναλλακτικών διαδρομών μάθησης, λαμβάνοντας υπόψη τις αρχές του καθολικού σχεδιασμού και των εύλογων προσαρμογών.
- Ενίσχυση των δράσεων της Γενικής Γραμματείας Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης Διά Βίου Μάθησης & Νεολαίας για την εξασφάλιση ίσων ευκαιριών στη διαδρομή της τυπικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και στη διά βίου εκπαίδευση για τα άτομα με αναπηρία, για ενήλικες με χαμηλό επίπεδο προσόντων και για άτομα από μη προνομιούχο κοινωνικό και οικονομικό υπόβαθρο (όπως η Εθνική Αρχή Προσβασιμότητας επισημαίνει).
 - Εκστρατείες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για την ανάδειξη της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης ως πυλώνα συνειδητής εναλλακτικής επιλογής εκπαίδευσης και κατάρτισης καθώς και του ρόλου της στη σύνδεση της εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας και την απασχόληση.
 - Θωράκιση των ατόμων με αναπηρία με σύγχρονα προσόντα, προσαρμοσμένα στις πραγματικές ανάγκες της αγοράς εργασίας, με στόχο την αύξηση της απασχόλησής τους σε ποιοτικές νέες θέσεις εργασίας (όπως η Εθνική Αρχή Προσβασιμότητας επισημαίνει).
 - Ανάπτυξη δράσεων ενδυνάμωσης της νεολαίας με την ταυτόχρονη διασφάλιση των δικαιωμάτων και των ίσων ευκαιριών των νέων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, για την απρόσκοπτη ένταξή τους στην εκπαιδευτική, κοινωνική και οικονομική ζωή της χώρας.

- Ανάπτυξη δράσεων επαγγελματικού προσανατολισμού και επαγγελματικής συμβουλευτικής στα άτομα με αναπηρία και στις οικογένειές τους.
- Ανάπτυξη μηχανισμού αξιολόγησης των πολιτικών, των δράσεων και των προγραμμάτων στους τομείς της επαγγελματικής εκπαίδευσης, της κατάρτισης, της διά βίου εκπαίδευσης και της νεολαίας, που αφορούν στα άτομα με αναπηρία.
- Αναβάθμιση των Δημόσιων ΙΕΚ Ειδικής Αγωγής με ειδικότητες προσαρμοσμένες στις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία και στις σύγχρονες απαιτήσεις της αγοράς εργασίας.
- Πρόβλεψη μοριοδότησης στα άτομα με αναπηρία (όπως προβλέπεται για τους τρίτεκνους ή πολυτέκνους) κατά την εισαγωγή τους στα προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης/κατάρτισης των Δημόσιων ΙΕΚ.
- Συμπερίληψη και υιοθέτηση στις νέες ή/και υφιστάμενες υποδομές (φυσικές, εργαστηριακές, τεχνολογικές) και του εξοπλισμού των επαγγελματικών δομών εκπαίδευσης των ατόμων με αναπηρία (όπως των επαγγελματικών λυκείων και εργαστηριακών κέντρων, ΙΕΚ κ.ά.) των αρχών του καθολικού σχεδιασμού και της παροχής εύλογων προσαρμογών με στόχο τη βελτίωση της προσβασιμότητας και της ανεμπόδιστης πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία σε αυτές.
- Σχεδιασμός και ανάπτυξη προσβάσιμων και προσαρμοσμένων εκπαιδευτικών υλικών & συμπεριληπτικών προγραμμάτων σπουδών.
- Ανάπτυξη προσβάσιμων και εξειδικευμένων προγραμμάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης, κατάρτισης και διά βίου εκπαίδευσης στοχευμένων στα άτομα με αναπηρία που βιώνουν πολλαπλές διακρίσεις (π.χ. νέους και νέες με αναπηρία, γυναίκες, μετανάστες, πρόσφυγες με αναπηρία) και εναρμονισμένων με τις σύγχρονες ανάγκες της αγοράς εργασίας.
- Ανάπτυξη ολοκληρωμένου συστήματος για τη συστηματική και διαχρονική συλλογή ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων για την επαγγελματική εκπαίδευση, κατάρτιση και διά βίου εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία, προκειμένου τη διαμόρφωση τεκμηριωμένης αξιολόγησης της υφιστάμενης κατάστασης, βάσει της οποίας θα σχεδιαστούν και θα εφαρμοστούν evidenced-based πολιτικές.

5.2 Οριζόντιες Συστάσεις

Ένα ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα οριζόντιου ενδιαφέροντος, το οποίο συνδέεται με την εφαρμογή μιας ενιαίας και ολοκληρωμένης στρατηγικής για την εξάλειψη των διακρίσεων εις βάρος των ατόμων με αναπηρία στη χώρα, αφορά στην χρήση

της γλώσσας και ειδικότερα στην ορολογία που ενσωματώνεται στους επίσημους, δημόσιους λόγους για την αναπηρία. Το ζήτημα αυτό αφορά στο σύνολο των πολιτικών και στην παραγωγή λόγου, προφορικού και γραπτού των κρατικών φορέων και στη νομοπαραγωγική διαδικασία. Η χρήση λανθασμένης γλώσσας βασίζεται στην για πολλά χρόνια επικράτηση του ιατροκεντρικού μοντέλου που προσεγγίζει την αναπηρία ως ασθένεια που χρήζει θεραπείας.

Προκειμένου να εμπεδωθεί η αλλαγή παραδείγματος και η μετάβαση στη δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας, η ορθή χρήση της γλώσσας αποτελεί προϋπόθεση προς την κατεύθυνση αυτή, καθώς η γλώσσα αποτελεί κύριο διαμορφωτή της κουλτούρας, των κυρίαρχων στάσεων και αντιλήψεων για την αναπηρία.

Στο πλαίσιο της δικαιωματικής προσέγγισης της αναπηρίας η γλώσσα που πρέπει να χρησιμοποιείται για τα άτομα με αναπηρία είναι συμπεριληπτική (inclusive language), καθώς δίνει έμφαση πρώτα στο άτομο και όχι στην αναπηρία του, παραμερίζοντας ξεπερασμένες και πολλές φορές υποτιμητικές έννοιες για τα άτομα με αναπηρία προερχόμενες από εμπεδωμένα στερεότυπα και προκαταλήψεις.

Για το λόγο αυτό είναι αναγκαίο να εξαλειφθεί από τη νομοθεσία και γενικότερα τον γραπτό και προφορικό δημόσιο λόγο, η απαρχαιωμένη και μη συμβατή με τη δικαιωματική προσέγγιση ορολογία. Ως «Παρατηρητήριο» εργαζόμαστε συστηματικά στο πεδίο της ορθής χρήσης της γλώσσας στη βάση της δικαιωματικής προσέγγισης. Με στόχο να διευκολύνουμε το έργο σας, παραθέτουμε στο Συνοδευτικό Αρχείο της παρούσας επιστολής (**Παράρτημα Ι**)³⁵ τις βασικές αρχές της συμπεριληπτικής γλώσσας και συστάσεις ενδεδειγμένης ορολογίας όταν αναφερόμαστε στα άτομα με αναπηρία τόσο στον προφορικό, όσο και στον γραπτό λόγο. Το εν λόγω κείμενο βασίστηκε στις Οδηγίες Συμπεριληπτικής Γλώσσας για την Αναπηρία (Disability-inclusive language guidelines) που δημοσίευσαν το 2019 τα ΗΕ στο πλαίσιο εφαρμογής της Στρατηγικής για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία (Disability Inclusion Strategy).

Ως οριζόντιο μέτρο που θα διευκολύνει σημαντικά την ορθή υλοποίηση των δεσμεύσεων προτείνεται η εκπαίδευση όλων των στελεχών της δημόσιας διοίκησης αλλά και των εποπτευόμενων φορέων των υπουργείων στην δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας και στην σωστή εξυπηρέτηση των

³⁵ Βλ. σσ. 42-24 του παρόντος αρχείου.

ατόμων με αναπηρία. Ως προς αυτό τον σκοπό, μπορεί να συνδράμει αποτελεσματικά το Ινστιτούτο της ΕΣΑμεΑ (IN-ΕΣΑμεΑ) που κατέχει την απαραίτητη τεχνογνωσία και το εξειδικευμένο προσωπικό ώστε να παρέχει μια ολοκληρωμένη εκπαίδευση στα ζητήματα της αναπηρίας.

Τέλος, με δεδομένη την κατευθυντήρια αρχή της Σύμβασης, «Τίποτα για εμάς χωρίς εμάς», όπως αυτή ορίζεται στο Άρθρο 4.3 και αποσαφηνίζεται περαιτέρω στο Γενικό Σχόλιο 7 της Επιτροπής,³⁶ απαιτείται από κάθε φορέα άσκησης δημόσιας πολιτικής η συνεχής διαβούλευση και συνεργασία με τα ίδια τα άτομα με αναπηρία, ώστε αυτά να είναι παρόντα τόσο στη διαμόρφωση και παραγωγή των πολιτικών που τους αφορούν, όσο και στην παρακολούθηση της υλοποίησής τους. Μέσω της συνεχούς διαβούλευσης με τις αντιπροσωπευτικές οργανώσεις του αναπηρικού κινήματος και ιδιαίτερα με την τρίτοβάθμια οργάνωσή τους, την ΕΣΑμεΑ, μπορεί να εξασφαλιστεί η ουσιαστική συμπερίληψη των αναγκών των ατόμων με αναπηρία, στο σύνολο των πολιτικών που τους αφορούν.

³⁶ UN CRPD Committee (2018). General Comment 7: on the participation of persons with disabilities, including children with disabilities, through their representative organizations, in the implementation and monitoring of the Convention. Διαθέσιμο στο:

<https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhsnbHatvuFkZ%2bt93Y3D%2baa2pjFYzWLBuovA%2bBr7QovZhbuyqzjDNoplweYI46WXrJJ6aB3Mx4y%2fspT%2bQrY5K2mKse5zjo%2bfvBDVu%2b42R9iK1p>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι: ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΠΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Μια από τις Παρατηρήσεις και Συστάσεις της Επιτροπής, όπως προέκυψε ύστερα από τον εποικοδομητικό διάλογο με την αντιπροσωπία του ελληνικού κράτους, αφορούσε στη γλώσσα που χρησιμοποιείται στην ελληνική νομοθεσία για τα άτομα με αναπηρία. Ειδικότερα, η Παρατήρηση αφορούσε στην υποτιμητική γλώσσα που χρησιμοποιείται για τα άτομα με αναπηρία και στην ανάγκη εξάλειψης της από την ελληνική νομοθεσία.³⁷

Η βασική αρχή που εισάγεται με τη Σύμβαση είναι ότι η γλώσσα που πρέπει να χρησιμοποιείται για τα άτομα με αναπηρία είναι μια γλώσσα συμπεριληπτική (inclusive language) που θα δίνει έμφαση πρώτα στο άτομο και όχι στην αναπηρία του, παραμερίζοντας ξεπερασμένες και πολλές φορές υποτιμητικές έννοιες για τα άτομα με αναπηρία προερχόμενες αφενός από την ιατρική προσέγγιση για την αναπηρία, αφετέρου από στερεότυπα και προκαταλήψεις για τα άτομα με αναπηρία.

Σύμφωνα με τις Οδηγίες Συμπεριληπτικής Γλώσσας για την Αναπηρία (*Disability-inclusive language guidelines*) που δημοσιεύσαν το 2019 τα ΗΕ στο πλαίσιο εφαρμογής της Στρατηγικής για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία (*Disability Inclusion Strategy*),³⁸ η γλώσσα που οφείλουμε να χρησιμοποιούμε όταν αναφερόμαστε στα άτομα με αναπηρία πρέπει να βασίζεται στις ακόλουθες πέντε αρχές:

1. Έμφαση στο άτομο και όχι στην αναπηρία
2. Αποφυγή χρήσης «ετικετών» και στερεοτύπων
3. Μη χρήση συγκαταβατικών ευφημισμών
4. Η αναπηρία δεν είναι ασθένεια ή πρόβλημα

³⁷ Βλ. Σύμφωνα με την Παρατήρηση της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες «1. Η Επιτροπή εκφράζει την ανησυχία της για την έλλειψη στη νομοθεσία του συμβαλλόμενου Κράτους μιας εναρμονισμένης προσέγγισης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, και ότι το υπάρχον νομοθετικό πλαίσιο, [...] εμπεριέχει υποτιμητική γλώσσα για τα άτομα με αναπηρία [...]. Η Επιτροπή συνιστά στο συμβαλλόμενο Κράτος, σε στενή διαβούλευση και με την ενεργό εμπλοκή των οργανώσεων των ατόμων με αναπηρία: [...] (2γ) Να εξαλείψει στη νομοθεσία του την υποτιμητική γλώσσα που αναφέρεται στα άτομα με αναπηρία». Οι Τελικές Παρατηρήσεις της Επιτροπής των ΗΕ είναι διαθέσιμες στην ιστοσελίδα της ΕΣΑμεΑ στα [ελληνικά](#) και σε [κείμενο εύκολο για ανάγνωση](#) (easy-to-read).

³⁸ United Nations (2019). *Disability-inclusive language guidelines*. Available at: <https://www.un Geneva.org/sites/default/files/2021-01/Disability-Inclusive-Language-Guidelines.pdf>

5. Χρήση ορθής γλώσσας όχι μόνο στον γραπτό λόγο αλλά και στον προφορικό και ανεπίσημο λόγο

Στον Πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται **η ορολογία που προτείνεται να χρησιμοποιείται** όταν αναφερόμαστε στα άτομα με αναπηρία όπως και **η ορολογία που είναι καλό να αποφεύγεται**.

Προτεινόμενοι όροι για την αναπηρία		Όροι που θα πρέπει να αποφεύγονται	
	άτομο/α με αναπηρία		άτομα/α με ειδικές ανάγκες, άτομο/α με ειδικές ικανότητες, ανάπηρος/η, ανάπηρο/α άτομο/α, ΑμεΑ, ΑμΕΑ, αφανείς ήρωες της καθημερινότητας, ήρωες της ζωής ήρωες με αναπηρία
	άτομο/α χωρίς αναπηρία, το υπόλοιπο του πληθυσμού		κανονικός/η, υγιής, φυσιολογικός, αρτιμελής
	έχει αναπηρία...		υποφέρει από, πάσχει από ταλαιπωρείται από, χτυπήθηκε από
	άτομο με νοητική αναπηρία		καθυστερημένος, καθυστερημένο άτομο, αργός, ανισόρροπος, χαμηλής νοημοσύνης,
	άτομο με ψυχοκοινωνική αναπηρία		παράφρων, τρελός, μανιακός, ψυχικά διαταραγμένος, συναισθηματικά διαταραγμένος ψυχικά άρρωστος

	κωφός άτομο/α που είναι κωφό/α βαρήκοος άτομο με ακουστική αναπηρία τυφλοκωφός		κουφός, κωφάλαλος, μουγγός
	άτομο με αναπηρία λόγου άτομο που χρησιμοποιεί συσκευή επικοινωνίας άτομο που χρησιμοποιεί εναλλακτική μέθοδο επικοινωνίας		άλαλος, δεν μπορεί να μιλήσει
	τυφλός, άτομο που είναι τυφλό, άτομο με οπτική αναπηρία τυφλοκωφός		αόμματος, στραβός
	άτομο με κινητική αναπηρία άτομο με αναπηρία στα άνω άκρα άτομο με αναπηρία στα κάτω άκρα		σακάτης, κουτσός, παράλυτος, κουλός
	χρήστης/τρια αναπηρικού αμαξιδίου, άτομο που χρησιμοποιεί αναπηρικό αμαξίδιο		καθελωμένος/η σε αναπηρικό καροτσάκι
	άτομο με σύνδρομο down		άτομο με ειδικές ανάγκες μογγόλος
	άτομο που έχει λέπρα		λεπρός
	άτομο με μικρό ανάστημα μικρό άτομο άτομο με αχονδροπλασία (αν ανήκει σε αυτή την κατηγορία)		νάνος

[Πηγή: *Disability-inclusive language guidelines*,
Available at:
<https://www.ungeneva.org/sites/default/files/2021-01/Disability-Inclusive-Language-Guidelines.pdf>]